



Miramar

VALLDEMOSSA

BANCA MARCH

C/ Chopin, 3
Telèfon 61 23 77
VALLEMOSSA



LLIBRES I IMPRESSOS

Carrer de Can Troncoso, 3 - Tel. 71 26 60
07001 PALMA DE MALLORCA

Edicions  Cort

CALLEJERO
DE
PALMA

UN INSTRUMENT NECESSARI

Carrer Can Troncoso, 3
Tel. 71 27 80 — Fax 72 00 36
07001 PALMA DE MALLORCA



COORDINA

Antònia Serrano i Darder

EQUIP DE REDACCIÓ

Antònia Maria Calafat i Rivas

Margalida Calafat i Torres

Nicolau S. Cañellas i Serrano

Rafael Estaràs i Estaràs

Miquel Joan i Salvà

Catalina Julià i Noguera

Jaume Moià i Villalonga

Joan Carles Palos i Nadal

Benigne Palos i Vadell

Miquel Ripoll i Rullán

Antònia Serrano i Darder

Matilde Serrano i Darder

Pere Bru Serrano i Darder

Sebastià Trias i Mercant

INFORMACIÓ ESPORTIVA

Bartomeu Torres i Morell

Lluís Oliver Barceló

INFORMACIÓ MUSICAL

Ramon Andreu

DIBUIX I FOTOGRAFIA

Concepció Bauçà de Mirabò

Toni Gelabert i Serrano

Joana Lladó i Vila

Josep Lladó i Vila

Antoni Muntaner i Bujosa

Josep Antoni Serrano i Darder

Pre Bru Serrano i Torres

Joan Tortella i Araque

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC

Antònia Maria Calafat i Rivas

Catalina Julià i Noguera

COL·LABORADORS

Miquel Boscana i Mas

Maria Encarnació Coll

Maria Dolors Estrades i Calafat

Miquel Mut Fullana

Josep Nicolau i Bauzà

Miquel Pastor i Torres

Sebastià Rubí Tomàs

Sebastià Trias Prats

MAQUETACIÓ

Documenta Balear SA

IMPRESSIÓ

Impremta Politècnica

DIPÒSIT LEGAL

PM 761-1989

EDITORIAL	4
INVESTIGACIÓ	
Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa: Morey	5
MALALTIES I REMEIS	
Dits i ungles	6
VALLDEMOSSA DINS LA MEMÒRIA DEL TEMPS	
La vila i la gent (6): Miquel Tomàs Ferrà	7
INVESTIGACIÓ	
Notes sobre les comunitats vegetals	8
Un contracte d'arrendament de la Possessió de Miramar (1616)	10
Les barraques del terme de LLucmajor (I)	12
METEOROLOGIA	
Meteorologia de Valldemossa	13
Consideracions sobre el temps i el clima en relació amb Valldemossa i el seu terme municipal (I)	14
Molins de vent a Valldemossa (I)	16
MÚSICA	
L'Orfeó Manresà actuarà a Valldemossa	20
ENTREVISTA	
Conversa amb Bru Morey, el Darrer Canonge	21
LA VILA	
Ajuntament	25
Notícies	26
Fava parada a Can Perxa	29
Correu Motevideo-Valldemossa	31
NOTÍCIES	
Cròniques de Na Dolores	32
Imatges d'antany	34
PERSONES DEL POBLE	
Antoni Rullan Mas, En Toni Sabater	36
MARXA JOVE!!	
Racó del jovent	37
Expedició valldemossina a la neu	39
CULTURA	
Premis 31 de Desembre	41
Nova Junta Directiva de l'OCB	41
Plecs de Cultura Popular. Taula Rodona	42
I Congrés d'Història de l'Antropologia Espanyola	42
Llibres i revistes	43
La veu dels nostres poetes i glosadors	44
L'Ermite de Trinitat	45
Associació d'Amics de la Glosa	46
NOTÍCIES	
Pla d'igualtat per a la dona	47
Aniversari de l'Estatut i pacte autonòmic	48
ESPORT	
Entrevista a Francesc Boscana Ripoll	49
Tennis	50
EXCURSIONISME	
Puig de na Fàtima, 1992	51
L'Excursionisme i la seva problemàtica	52
LA NOSTRA CUINA	
Receptes	53
ENTRETENIMENTS	
Com els nostres padrins entretenien els seus néts	54

AGRAÏMENT: L'OCB a Valldemossa agraeix profundament a l'artista pintor Josep Coll i Barolet l'obsequi que ens ha fet de les portades de la Revista Miramar, les quals reproduïxen un oli realitzat per ell mateix amb gran encert.

En poc temps a Valldemossa s'han creat tres noves associacions, la qual cosa ens complau en gran manera perquè demostra que és un poble amb inquietuds, que és viu i que les idees i les ganes de fer poble estan presents entre nosaltres.

Aquestes novelles associacions són l'Associació de Joves de Valldemossa, l'Associació de Tennistes de Valldemossa i l'Associació de Pares del Col·legi Públic Nicolau Calafat.

Les tres eren ja un fet abans de la seva legalització. Els joves sempre han desenvolupat una activitat molt important, el que

calia era crear una estructura i uns estatuts perquè el seu funcionament fos perfecte. Pel que fa al tennis, és un esport amb molt d'adeptes, que juguen i s'entrenen amb constància i, a més, l'afecció creix de dia a dia. I l'Associació de Pares tan necessària per al bon funcionament de l'escola.

L'Obra Cultural Balear a Valldemossa i la Revista MIRAMAR volem donar la benvinguda a les noves associacions que han vingut a engrandir el col·lectiu d'associacions valldemossines del qual també en for-

mam part.

Aprofitam l'avinentsa per oferir a l'AJV, l'ATV i l'APA la col·laboració i l'ajut que estigui al nostre abast, i també dir que les pàgines de la Revista MIRAMAR estan obertes a tota mena d'informació o comunicats que tinguin a bé enviar-nos. Aquest oferiment el feim extensiu a totes les associacions amb seu a Valldemossa, de les quals podem dir que duen a terme en el decurs de l'any moltes activitats que hem donat a conèixer als lectors mitjançant els comunicats que les mateixes associacions ens han fet arribat.



 **AUTOCARS
UNIBUS**

- Autocars de gran confort
- Aire acondicionat
- Totes les capacitats

Gremi de Fusters, 11. Edifici Urbis
Tels. 29 07 35 - 75 41 36
Fax 20 41 58 - Tlx. 69100
07009 Palma de Mallorca

Orígens i escuts dels llinatges de Valldemossa

MOREY

Llinatge derivat de "Mauriticus", nom de diversos sants.

Aquest llinatge no figura entre la gent que acompanyà el Rei en Jaume a la conquesta de Mallorca. Però el seu establiment degué produir-se quasi immediatament, ja que l'any 1285 tenim a Bernardí Morey, ric propietari de la vila d'Artà, que, com a diputat, jurà obediència i reté homenatge a Alfons III d'Aragó. També Berenguer Morey a la mateixa època jurà obediència al mateix rei com a diputat per la vila de Muro.

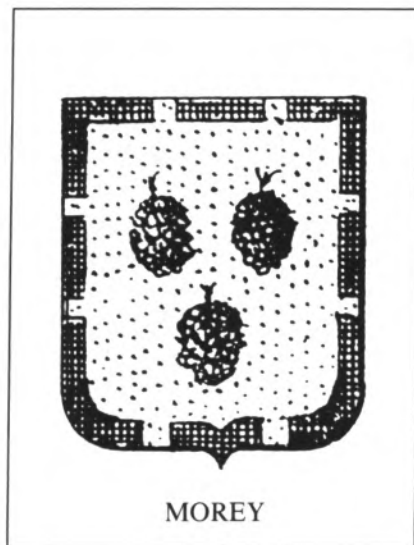
L'any 1328 tenim notícies de Jaume Morey, cavaller mallorquí que va signar com a testimoni la confirmació dels furs d'aquest regne atorgats pel rei Jaume III.

Al segle XIV ja era un llinatge ben arrelat a Mallorca i es trobava a

moltes localitats, entre les quals destacaven Muro, Algaida i Sóller.

Avui una de les agrupacions més importants del llinatge Morey la trobam al nostre poble, que ocupa un dels primers llocs de Mallorca.

D'entre les personalitats valldemossines que porten aquest llinatge, destacam avui el nostre paisà Sr. Bru Morey, canonge doctoral, que va néixer a Valldemossa el 1915. Va estudiar al Seminari de Palma des del 1928 fins al 1939. A Roma estudià Teologia i Dret Canònic. Fou notari de la Cúria, fiscal de la diòcesi i defensor del vincle en els processos matrimonials. El 1946 fou nomenat canonge doctoral de la Seu de Mallorca i es convertí en el canonge més jove de l'Estat espanyol. També va fer classes al Seminari, i avui viu



MOREY

Escut: Tres móres negres, dues a dalt i dues a baix, en camp d'or i bordura negra.

a Cal Abat, a Deià, des d'on, amb col.laboració amb Miquel Segura, ha escrit les seves memòries, titulades *El darrer canonge*.

Miquel Ripoll Rul.lan.

PANADERIA
Y
PASTELERIA

Carrer de la Rosa, 4
Via Blanquerna, 15
VALLDEMOSSA



PER A GATONS I COQUES FINES
NO HI HA COM
CA'N MOLINAS

Tel. 61 21 56
Tel. 61 22 47

Dits i ungles

- a) Panadís o rodadits.
- b) Padrastre.
- c) Ungles malaltes.
- d) Ungles trencadisses.
- e) Ungles mossegades.

En la nostra recerca de remeis populars recollits per diversos autors com Bianor Marie, Amades, Galmés Riera, Estarellas i també de boca de la meva mare, Antònia Darder Boscana, he arreplegat fins a vint-i-nou remeis per guarir els dits i les ungles, de les quals us n'oferim una selecció.

- Panadís o rodadits.

És la inflamació aguda del teixit cel.lular dels dits.

- Es posa un cigar en remull dins aigüdent molt fort. S'embolica el panadís amb les fulles del cigar.

La millorança és instantània i en un parell de dies resta guarit.

- Cataplasmes de *floravia* (*Centaurea calcitrapa*) aixafada dins un morter i barrejada amb greix.

El pare Ginard recull al seu cançoner aquesta glosa, que fa referència a la planta i als seus poders:

«Diuen que la voravia
que té un bec tan maleït.

Ja ho sé jo, que tenc un dit
amb tan mala sort ferit
que em turmenta nit i dia».

- Ficar el dit dins l'annus de qualsevol bèstia.

- Fer cataplasmes de *malves* (*Malva silvestris*) i flors de saüc (*Sambucus*



Dibuix de Toni Gelabert .

nigra) bullides amb pa.

- Banys d'oli ben calent, encaientit dins una clofolla de ceba.

- Es forada una figa blanca, s'omple d'oli d'oliva i s'hi afica el dit a dintre.

- Les fulles d'*assussena* (*Lilium candidum*) cremades fan una cendra que és usada per fer madurar panadissos.

Padrastre.

Porció de pell alçada prop d'una unglà.

- Posar-s'hi damunt cera de la pròpia orella.

- Per tal d'evitar-los hom no s'ha de tallar les ungles en divendres.

Ungles malaltes.

- Prendre banys de vinagre molt calents un parell de vegades al dia.

Ungles trencadisses.

- Posar les ungles en remull dins oli d'oliva deu minuts cada dia.

Ungles mossegades.

- Per evitar que hom es mossegui les ungles cal passar-les per damunt terra de cementiri.

Matilde Serrano Darder

La vila i la gent (6)

MIQUEL TOMÀS FERRÀ

Tornem a la «Genealogia» publicada al número 8 de la nostra Revista MIRAMAR. En aquella genealogia trobam en Miquel Tomàs Ferrà (1557-1639), fill de Jaume Tomàs Gallard i de Maria A. Ferrà i nebot de la nostra Catherina Tomàs. Miquel era doctor en teologia, beneficiat de l'església de Santa Eulàlia de Palma, escriptor ascètic i poeta. No tenim les seves obres ascètiques, però conservam tres petits poemes en llengua castellana, pertanyents al Certamen Poètic que ell mateix va promoure l'any 1625 en honra i glòria de la seva tia, sor Tomassa. El certamen se celebrà a Montission i Manuel Rodríguez edità els poemes premiats l'any 1627, edició reproduïda a Barcelona el 1636. Miquel Thomàs també va subvencionar la impressió de la *Vida, muerte i milagros de sor Catalina Thomàs*, escrita pel monjo de la nostra cartoixa Bartomeu Valperga.

Un dels poemes de Miquel Tho-

màs, com podem deduir per algunes indicacions autobiogràfiques del



La V. Madre sor Thomasa.

Gravat del segle XVII, imprès en el llibre de Miquel Thomàs.

certamen, és segurament el sonet que transcriu a continuació:

La V. Madre Sor Thomasa

Ciega gentilidad, culto profano
A sus deidades falsas, mentirosas
Ofrece en flores bellas, olorosas:
Con que amparo pretende dellas vano.

Estas consagro del vergel loçano
De poetas, Thomasa, a tus gloriosas
Hazañas, y virtudes prodigiosas
Que piedad ha cogidas por su mano.

Y si las tuyas -o gran dicha- bellas
Llegaren, texerás rica corona,
Thomasa, a tus invictas sacras sienes.

O serán fixas de este cielo estrellas
Con que darás al que tu honor pregona
Seguros frutos de colmados bienes.

Sebastià Trias Mercant

amb el suport de

“SA NOSTRA”
CAIXA DE BALEARS

SA COMUNA I L'EIX S'ESTRET-SON FERRANDELL

Notes sobre les comunitats vegetals

Penyassegats (2)

En alguns penyassegats que envoltaven la Comuna de Valldemossa i, sobretot, en aquells més grossos que limiten pel sud tota l'àrea d'estudi, trobam l'aliança *Brassica-Helichryson rupestris*. Es tracta d'un conjunt de plantes rupestres que creixen quasi exclusivament a les fisures del penyal, aprofitant la turba deixada per la descomposició de plantes més petites (molses, etc.).

L'estudi dels inventaris (llistes de plantes) d'aquesta zona permet adonar-nos que hi ha un predomini clar del subgrup (associació, segons els científics) *Hippocrepidetum balearici*. Aquest inclou espècies relativament grans i que, generalment, són endèmiques de les Balears. Això darrer no és cosa estranya a causa de les dures condicions en les quals es desenvolupen aquestes espècies (fort embat del vent, sequera durant l'estiu, dificultats en la dispersió de llavors, etc.). Per altra banda, en general, són plantes d'èpoques més fredes; per això, ara es refugien en els indrets on es mantenen encara aquestes condicions. De fet, en tota la cara sud de la Comuna notam una certa disminució en la varietat d'espècies, possiblement determinada per l'augment de termicitat.

Alguns exemplars propis d'aquestes comunitats són els següents:

Hippocrepis balearica (violeta de penyal), *Bupleurum barceloni* (claveller de penyal), *Brassica balearica* (col borda) i *Helichryson rupestris*. Juntament amb aquestes, n'hi ha d'altres que, encara que habitualment es troben als penyassegats, no són exclusives d'aquests llocs. Alguns



Vegetació del torrent de S'Estret amb elements negatius d'incidència humana.

exemples en són els crepinells (*Sedum*) i la falguera *Polypodium cambricum* (polipodi)..

Torrents (3)

Populion albae és una altra

aliança que comprèn aquelles comunitats pròpies de les voreres de torrents en les zones d'alzinar. Es caracteritza per arbres com el *Populus nigra* (poll), el *Platanus orientalis* (plataner o platero), o el *Crateagus monogina* (cirerer de pastor). També hi solem trobar *Rubus ulmifolius* (abatzer) i *Hedera helix* (heura). La presència a l'àrea d'estudi de *Vinca difformis* (proenga) fa pensar que el conjunt es podria definir com l'associació *Vinco-Populetum albae*.

De tota manera, la mida reduïda dels torrents i el seu escàs cabal d'aigua (actualment nul en el que passa entremig de Son Brondo i Son Salvat) fan que aquestes comunitats de vorera de torrent estiguin poc desenvolupades.

En realitat, als inventaris hi ha gran quantitat d'espècies pròpies de l'alzinar. Per això dubto si es tracta realment de l'aliança esmentada o si és únicament una agrupació més o menys constant que conviu amb el *Quercion ilicis* (alzinar).

A més a més, el torrent transcorre entre les terres de conreu, la qual cosa queda manifesta en la vegetació que l'envolta: *Olea europaea* (olivera), *Ficus carica* (figuera), *Prunus mahaleb* (cirerer de Santa Llúcia).

En aquelles zones on hom ha construït parets seques trobam, als

marges del llit, altres espècies típiques d'aquests ambients - *Polypodium cambricum* (polipodi), *Asplenium sp.* (falzia) i *Selaginella denticulata*.

Zones degradades (4)

Cal parlar del *Rosmarino-Ericion*, que és una aliança que constitueix un punt de pas dins la sèrie evolutiva cap a l'alzinar. Per aquest motiu el trobam, sobretot, en zones de deforestació de l'antic bosc o en les voreres de camins on hi ha hagut una certa incidència humana.

Com indica el nom de l'aliança, les plantes que la caracteritzen són l'*Erica multiflora* (xiprell) i el *Rosmarinus officinalis* (romaní).

Curiosament, a la zona estudiada no hi trobam gens de romaní. Així i tot el *Rosmarino-Ericion* és fàcilment detectable per la presència d'altres plantes, també típiques, com són el *Cistus salvifolius* (estepa negra o borrera), el *Dorycnium pentapylum* (socarrell), a més, clar està, del xiprell.

En els estadis més avançats és freqüent trobar alguns pins,

generalment joves. També es desenvolupen les comunitats arbustives de *Pistacia lentiscus* (mata) o *Arbutus unedo* (arbocera). Això no obstant, he observat que, en alguns casos, la presència de l'arbocera no suposa un procés de recuperació, sinó, simplement, de permanència de

esmentades abans (sumament heliòfiles) a poc a poc van desapareixent.

En el primer article explicàvem com a les zones més baixes trobam un alzinar relativament jove en funció de la incidència humana que ha sofert. Ara ja estam en condicions d'en-

tendre un altre argument a favor d'aquesta afirmació: l'abundant presència de xiprell en alguns inventaris fets dins l'alzinar. Això indica que aquest no ha arribat a la fase final o climàtica (ni tan sols a un estadi avançat), en la qual el xiprell, actual remanent d'una primera fase de recuperació, ja hauria desaparegut.

Un altre tipus de paisatge, molt localitzat, són algunes zones en les quals hi ha hagut una completa deforestació del bosc i, fins i tot, pèrdua

del sòl. Són encreuaments de camins, o, tal vegada, llocs on hom pretenia fer alguna edificació. Els pins són els primers colonitzadors d'aquestes zones i solen anar acompanyats d'*Euphorbia pitiusa* (un tipus de lletrera), de *Micromeria filiformis* i alguns brots d'*Erica multiflora*.



Zones de màxima degradació a baix de Sa Comuna.

l'estadi anterior. És a dir, en alguns llocs s'ha produït una tala exhaustiva de tota la vegetació menys de l'arbocera. D'aquesta forma, la fase inicial de desenrotllament del *Rosmarino-Ericion* coincideix amb unes poblacions d'*Arbutus* pràcticament formades.

A mesura que l'alzinar es va recuperant, disminueix la quantitat de llum que arriba al nivell arbustiu i, en conseqüència, les espècies

Sebastià Trias Prats



**BANC DE
CREDIT BALEAR**

Es Crèdit

UN CONTRACTE D'ARRENDAMENT DE LA POSSESSIÓ DE MIRAMAR (1616)

Miramar és nom evocador al mateix temps de paisatge encantat, de solitud mítica i eremítica, de religiositat contemplativa, de tinta fresca d'impremta, de mots guturals de llengües orientals i de combats ardits amb moros invasors.

Però tota aquesta revolada d'imatges entremesclades i quasi contradictòries descansa necessàriament damunt un suport primitiu i elemental d'uns camps que cal conrar, d'unes oliveres que cal exsecallar, d'unes vinyes que cal espampolar. Per això dins la història de Miramar hi cap ben a pler, i no es pot oblidar, el tragí d'una possessió rústica, amb els afanys d'uns pagesos per als quals la vida no era tot poesia, ni contemplació, ni il·lusió de «prehicar als serrahins» de terres llunyanes.

De com devia ésser de feixuga la vida d'aquells conradors, ens en dóna una mica d'idea aquest contracte d'arrendament fet el dia 27 de setembre de l'any del Senyor de 1616, entre un pagès valldemossí i el senyor propietari de la finca. El contracte és per sis anys, i es fa a la ciutat de Palma davant el notari Pere Femenies.

«Jo, Oliver Gual de Mur, donzell de Mallorca, lliurament i per temps de sis anys a comptar del dia de la festa de Sant Miquel del any corrent en avant, vos arrend a vós, l'honor



Jordi Marimón, fill de Pere, de la vila de Valldemossa, present, i als vostres una possessió meva anomenada Miramar, que de present ja teniu conrada, situada en el terme de la vila de Valldemossa, amb els pactes,

condicions i pel preu que segueixen:

P^o és pacte entre nosaltres que per ocasió del dit arrendament me teniu de donar y pagar cada any, vós dit Marimón, siscentes quoranta lliures, açò és de quatre en quatre mesos, la

tercera part d'aquelles que són doscentes tretze lliures sis sous y vint dinés.

Item som de pacte que vós, dit Marimón, me teniu de bastreure per dit arrendament mil lliures, a saber ara de present siscentes lliures, y a les festes de Nadal primer vinent les restantes quatrecentes, les quals compassarem entre los dits sis anys, ço és cent sixty sis lliures tretze sous y quatre dinés y un treç de diner cada any que vindrà per cada treça, a rahó de cinquanta cinch lliures onze sous un diner y un terç; de manera que havent-me de pagar doscentes y tretze lliures sis sous y vuit dinés, que és lo treç de dites siscentes quaranta lliures, me haureu de pagar tan solament cent cinquanta y set lliures quinze sous y set dinés, començant les dites terces al darrer de Janer primer vinent, y axí après successivament durant dit arrendament de quatre en quatre mesos fins que sia finit aquell.

Item som de pacte que a més dites siscentes quaranta lliures per cada any, me teniu de donar, vós, Jordi Marimón, tres somades d'oli y quatre quarteres d'olives y dos covos de raïms grusars, tot portat en Ciutat.

Item som de pacte que vós, dit

conductor, finit dit arrendament, si no haureu perdut ab aquell, carregant en asò la vostra consciència, me tindreu de donar sis somades de oli, ço és una per cada any.

Item és de pacte que vós, dit conductor, teniu de aportar la dita possessió a ús y costum de bon conrador, y a la fi de dit arrendament dexareu les garroves, atès que les haureu cullides lo present any.

Item és de pacte que jo, dit Oliver Gual puga sense obstacle vostro ni demanar-me perjuis alguns, fer un hort on entenc fer en dita possessió, y volent jo empeltar, ho puga fer pagant los empeltadors y vós los tingueu de proveir de manjar y beure.

Ultimament som de pacte que vós, dit conductor, tingau de pagar lo salari del present acte an el notari debaix scrit, tocant a pagar a mi, dit Oliver Gual.

...Aquest arrendament promet guardar-lo durant el dit temps, pel qual oblic els meus béns...

Present a lo qual, jo Domingo Torres, de la mateixa vila de Valldemossa, don fe al prebit Jordi Marimón y promet ab ell y sens ell cumplir lo sobredit baix obligació dels meus béns y persona.

Foren testimonis el Vble. Joan

Pons de la Casa del dit magnífic Oliver Gual de Mur, y Joan García(?), conrador, també de la seva Casa.» (1)

Després d'una lectura pausada i atenta del contracte antecedent, sobretot d'aquella clàusula en què el senyor no pot consentir que l'arrendatari no se surti del sexenni perdent, es comprèn millor l'enemistat entre els valldemossins i els senyors de les seves terres de què parla el doctor Trias Mercant en el seu llibre *Valldemossa*. (2)

NOTES

(1) Arxiu del Regne de Mallorca. Protocols. Pere Femenies. F-488, fol. 18. El primer paràgraf, traduït del llatí.

(2) S. Trias Mercant. *Valldemossa. Una història, una cultura, un poble*. Pàg. 76.

Josep Nicolau i Bauzà

Marquès de Vivot
Telèfon 61 25 42
VALLDEMOSSA



LES BARRAQUES DEL TERME DE LLUCMAJOR (I)

La barraca en si no denota tan sols una construcció o una peça de terra, sinó tota una història, tot un fet econòmic i cultural que no es troba a cap altra part del món que no sigui a la nostra seca, assolellada i pedregosa marina de Llucmajor, a part de la de Santanyí.

Per ventura, la barraca és aquell caramull de pedres que veim en passar aviat amb el cotxe, un caramull que cau de vell i que, a tot estirar, sembla un claper. Mai, potser, no ens hem aturat a pensar perquè servia.

Però les barraques representen més de cinc segles de la vida mallorquina, fins arribar al segle vint.

Primer el marès i després la *bovedilla* (en bon mallorquí: bigada, revoltó) en cosa de pocs anys s'han menjat la importància de la barraca. S'ha baratat resistència i seguretat per rapidesa i comoditat.

Per la seva utilització podem dividir les barraques en:

- **Barraques de roter.** Se subdivideixen en dues variants: la barraca de roter més general i la barraca de porc o de caperutxa (normalment pronunciat «caraputxa»).

- **Barraques de carro.** Presenten molta varietat en la construcció del sòtil. S'estengueren posteriorment a les de roter.

Les cabanes, les posam incloses dins les barraques de porc per mor de les poques diferències existents.

Les casetes estan a una passa de la teula, però no hi arriben.

La barraca de roter

La funció de la barraca en un principi era donar refugi al roter. Estava situada dins una rota, sempre d'una quarterada d'extensió. D'aquesta manera, en sentir el mot rota, s'entenia la paraula quarterada. El pagès tenia un parell de rotes i no una rota de tantes quarterades.

Una important característica de les barraques és que no apareixien escampades, sinó aplegades sovint dins l'anomenat «sementer de les barraques». Gairebé a totes les possessions n'hi havia un. Mols d'aquests sementers han desaparegut, ja que foren les primeres peces de terra que s'establiren dins les

grans possessions; d'aquesta manera també desaparegueren les rotes.

El grup de barraques no solia estar enfora del camp de conreu; només hi estava a les zones on hi havia por dels mals de les aigües embassades i del tifus. A s'Arenal hi havia un camp de barraques allunyades d'aquests mals.

Per a l'abastiment de l'aigua -ja que



Dibuix de Joan Tortella.

no la tenien canalitzada - s'emprava una cisterna, molts de pics situada al costat del camí i feta pel senyor per tal de donar beure al favailler i al bestiar amb unes gavetes de pedra viva. Es conserva una cisterna, per exemple, a les barraques del Camp Franc a la possessió de Son Sunyer dins el terme de Ciutat.

La barraca de roter de brancam: Estava construïda amb paret seca i situada dins establits de terra prima. Tenia forma rectangular amb brancam de sivina, alzina o ullastre al sòtil. Cal destacar el travesser que està col.locat per llarg aguantant totes les altres bigues. Damunt aquest brancam hi ha les lloses o pedres planes que formen així la cobertura. Perquè l'aigua no passàs hi posaven terra, la qual cosa li donava també consistència.

Totes les classes de barraques tenen els quatre cantons com a suports, construïts amb pedres grosses, quasi cúbiques, col.locades una damunt de l'altra per fer de segures i fortes columnes. D'aquesta manera, les simples barraques encara viuen entre nosaltres; a les

columnes les segueixen dues tires de pedres separades per la gruixa de les cantonades. Enmig hi posaven esquerdas, pedres, grava i macolins, és a dir, paret seca.

Un pic acabat això, unes pedres més grosses coronen els voltants de la barraca. El portal està fet amb l'estructura de dintell. És una gran pedra aguantada com les cantonades.

De vegades es construïen dues barraques afegides per aprofitar la paret mitgera.

La funció d'aquesta barraca era la de venda temporal, de magatzem del menjar, les eines de treball... La bística i el carro romanien defora, davall d'una improvisada enramada de pi. La barraca de porc o de caperutxa: Aquest nom l'ha agafat en desaparèixer els roters. És per ventura la

que més simbolitza la marina llucmajorera, no sols per la seva singularitat, sinó també per la seva laboriositat.

A l'illa de Menorca es presenta escalonada, molt més grossa i sols per posar el bestiar. A Mallorca és sempre de planta quadrada, de paret seca, no massa alta i de portal baix. Aquest portal és un petit forat i constitueix quasi l'única obertura per tal de fer-la més calenta a l'hivern. Des del portal la primera cosa que es veu és la cúpula, feta de pedra marinenca en espiral. És una vertadera obra d'art. La caperutxa és coberta de terra i per damunt hi creixen les porraseres, esparraguers i tota casta de males herbes.

La descripció de la barraca de porc podria ésser igualment vàlida per a la cabana. Just barata la planta, que és rodona i té l'avantatge que així s'eliminen les cantonades, males de construir.

Sebastià Rubí Tomàs
Miquel Mut Fullana

Consideracions sobre el temps i el clima en relació amb Valldemossa i el seu terme municipal (I)

Aquest és el primer d'una sèrie d'articles en què el nostre col·laborador Jaume Miró-Granada presentarà alguns aspectes relacionats amb el temps i el clima del nostre poble.

1. Cal que comencem recordant les diferències que hi entre els conceptes «temps -atmosfèric-» i «clima», ja que amb massa freqüència moltes persones els confonen, fins i tot dins l'àmbit dels mitjans de comunicació. A l'aire, a l'atmosfera, aquesta finíssima capa de gasos que envolta el planeta Terra, imprescindible per a la vida, i en particular per a la vida humana, tenen lloc diversos fenòmens que ens

afecten profundament: moviments de l'aire -vent, núvols, pluges, etc. Per una altra banda, l'estat de l'aire, com a gas o mescla de gasos, es defineix pels valors obtinguts en la medicació de ses variables -pressió, temperatura, contingut de vapor d'aigua (humitat), o d'altres gasos i impureses en una proporció variable.

Doncs bé, per a cada punt o zona

de la Terra i per a cada instant (temps del rellotge), el «temps», l'«estat del temps», el «temps que hi fa», allà i en aquell moment, consisteix en la descripció precisa dels valors de cada variable i dels fenòmens (o meteors) que hi ocorren. Així, per exemple, en

pels grans moviments de l'aire sobre la terra, condicionats per extensos centres de pressió de l'aire, «anticiclons» i «ciclons», que transporten enormes i diferents masses d'aire que tenen condicions diverses de temperatura i humitat, masses d'aire que,

en establir contacte unes amb les altres, produeixen fenòmens atmosfèrics «frontals», o sigui, els anomenats fronts fred, càlid i clus. Fàcilment s'entén que aquestes «situacions del temps» vénen parcialment alterades per les condicions de la superfície terrestre en la qual estam situats i on patim o fruim amb el «temps que fa». Per això,

dir el «temps que fa ara a Valldemossa» o «que ha fet en un moment donat» s'ha d'expressar, si volem ésser precisos, la direcció i la força del vent, la temperatura i la humitat relativa de l'aire, la pressió atmosfèrica, la classe, altura i quantitat de núvols, la visibilitat, etc. que hi ha en el moment que consideram.

El «temps atmosfèric» ve regit

no «tindrem» el mateix temps exactament, per al mateix moment, si som a la Plaça de Cartoixa, al Port, al Pla del Rei, a Son Salvanet, o més avall de l'Estret, per exemple. Tots sabem com és de variat, topogràficament, el terme de Valldemossa i, per tant, quin impacte tan important hi té la topografia en les diferents «situacions del temps». D'això, pre-



Fotografia Josep Cañellas.

cisament, volem parlar, un poc més endavant, en aquestes consideracions. No oblidem amb quina freqüència el «temps» que tenim sobre el nostre cap no coincideix, amb la precisió que desitjam, amb allò que ens han dit els distints predictors que passaria, inclòs el cas, molt freqüent, certament, de «prediccions del temps» molt correctes des d'un punt de vista més general.

Per una altra banda, vegem que hem d'entendre per «clima» d'un lloc. Si en aquest lloc es fan observacions meteorològiques sistemàtiques, és a dir, es van anotant els valors de les variables meteorològiques citades i dels fenòmens ocorreguts en determinades hores del dia, després d'alguns anys tindrem sèries de dades per elaborar «estadístiques del temps», amb les quals podrem «definir» el «clima del lloc» per al període d'observació considerat. Així, per exemple, si agafam les dades de les observacions efectuades a Son Mas, podem dir que en aquesta possessió la «pluja mitjana» per any és de 749 l per m₂ per a la sèrie d'anys compresos entre 1961 i 1980. O també que la «temperatura mitjana anual» és de 13'7°C, per al mateix lloc i període. Per tenir una idea de la variació dels elements del temps durant el període climàtic, se citen també els valors «màxims i mínims

absoluts» observats, o els «màxims i mínims mitjans» calculats. L'estadística es pot establir per a mesos, en lloc d'anys, o per a intervals més curts, fins i tot de dies. Es poden considerar, a més, les altres variables definidores del clima, com ara la pressió, les hores de sol, els dies de pluja o de neu, els vents dominants, la humitat relativa mitjana, etc., segons la importància o l'extensió de les observacions realitzades. D'això darrer, desgraciadament, es pot dir ben poc pel que fa al terme de Valldeossa. Hi ha poques observacions que s'hagin fet amb l'instrumental i la sistemàtica adequats.

D'allò que de cap manera pot parlar-se és del «clima que fa». No és admissible informar que «a causa de les condicions climatològiques s'ha hagut de suspendre tal partit de futbol o tal regata de monotipus». Se suspendrà, si de cas, a causa de les condicions meteorològiques, o del «temps» que regnen en aquell lloc i en aquell moment. En canvi, sí que es pot afirmar que en una zona determinada el «clima» no permet que s'hi conreïn unes determinades espècies vegetals o s'hi construeixi un embassament, o se situï un complex industrial contaminant a punts que afectin centres de població, o per una altra banda, és aconsellable projectar un centre turístic en una

àrea que posseeix unes condicions «climàtiques» admirables, encara que a vegades es presentin moments, o dies, amb situacions meteorològiques, o sigui, de «temps», vertaderament adverses per al turisme.

Si m'ho permeteu, podem establir un paral·lelisme entre un concert musical i això que hem dit abans. En un moment determinat, cada instrument de l'orquestra dóna una «nota musical» precisa. L'acord entre tots els instruments produeix una sensació sonora, segurament agradable. Per a cada moment successiu, el conjunt de «notes», d'estats de vibració acústica, defineixen la composició musical, com els valors simultanis de les variables meteorològiques defineixen a cada instant el «temps atmosfèric». Si per a cada instrument musical determinam la «nota mitjana», la vibració sonora mitjana que ha produït durant tot el concert o durant una part, i fem sonar tots els instruments, cada un amb la seva «nota mitjana», el so que obtindrem, o tal vegada el renou, el podem definir com el «clima musical» del concert. I perdonau, i els músics més, aqueixa particular comparació entre música i atmosfera.

Continuarà.

Jaume Miró-Granada Gelabert



RESTAURANT ES PORT

ESPECIALITATS
Peix, marisc i paella

Telèf. 61 25 41 PORT DE VALLDEMOSSA
(Mallorca)

MOLINS DE VENT A VALLDEMOSSA (I)

INTRODUCCIÓ

Aquest vol esser el primer d'una sèrie de treballs sobre els molins de Valldemossa. Hem començat pels de vent, però esperam continuar amb els de sang (moguts per animals) i els d'aigua. A part de fer un inventari dels molins a Valldemossa, descriurem el seu funcionament i la seva història.

DESCRIPCIÓ

A Mallorca trobam dos tipus fonamentals de molins de vent, els fariners i els aiguaders. Les diferències del mecanisme que han d'accionar, moles o bomba impulsora, fan que siguin molt diferents entre si. Històricament a Mallorca els molins aiguaders descendeixen dels fariners, per la qual cosa descriurem primer els fariners i des d'ells seguirem el camí que duu als molins aiguaders més moderns.

El molí de vent fariner mallorquí està caracteritzat per una torre cilíndrica o troncocònica, coberta per un con, el capell. La torre sol tenir uns 7,5 m d'alçada (condicionada per les antenes, que fan devers 7 m de longitud), un diàmetre exterior de

4,5 m i interior de 3 m (condicionat per les moles, que fan 2 m de diàmetre. La torre pot estar directament en terra, damunt un cintell (plataforma massissa) o damunt un casal, que pot arribar a tenir dos pisos.

La torre està dividida en tres o quatre pisos, als quals s'arriba per una escala de caragol, que puja aferrada a la paret interior del molí. La maquinària es troba al pis superior, on entra l'eix quasi horitzontalment (arbre), mogut per les aspes (antenes), que a través d'un engranatge vertical (roda), transmet el moviment a un altre eix horitzontal (llanterna), que fa girar la mola de dalt. Les moles estan suportades per grosses bigues d'ullastre (jàsseres i jasserons).

La mola de davall és fixa i l'altra volta damunt, és la mola volandera. El blat s'introdueix des de la tremuja, per un forat (ull) que està al centre de la mola de dalt, la seva rotació el va traient cap a defora fins que surt ben mòlt. La mòlta es realitza per l'interacció de les cares de les dues moles. Per evitar que la farina surti per tot el perímetre de les moles, aquestes es tanquen dins una capça de fusta (riscla) amb una sola sortida. El factor crític per aconseguir una farina de bona qualitat era la separació entre les moles. Si estaven

massa separades, la farina era gruixuda, si estaven massa juntes, cremada.

Les antenes poden esser de dos tipus bàsics: sis antenes amb engraellat de sis perllongues o bé sis o vuit antenes amb veles triangulars. El primer tipus sembla més antic perquè és el que trobam a les primeres representacions gràfiques i perquè les veles del segons havien d'esser de roba molt més resistent.

Per girar les antenes, just per davall de l'arbre hi ha dos anells de fusta (congrenys), l'inferior és fix i corona la torre. El superior és mòbil i damunt ell hi ha el capell i l'arbre. El desplaçament del congreny superior damunt l'inferior permet la rotació de les antenes en qualsevol direcció. Habitualment el congreny es feia girar des de l'interior de la torre, amb l'ajut d'una palanca, però en alguns molins de veles la rotació s'aconseguia amb l'ajut d'una llarga barra, que sortia del capell i arribava fins a l'envelador.

Com ja hem vist, el factor que condicionava l'estructura dels molins de vent fariners era la necessitat de contenir les moles. En canvi, en el molins aiguaders, el mecanisme que s'ha d'accionar és una bomba submergida, molt més bona de moure

que les moles per moldre farina, la qual cosa permet construir enginys més lleugers. Això es fa palès en la tipologia i dimensions de les antenes.

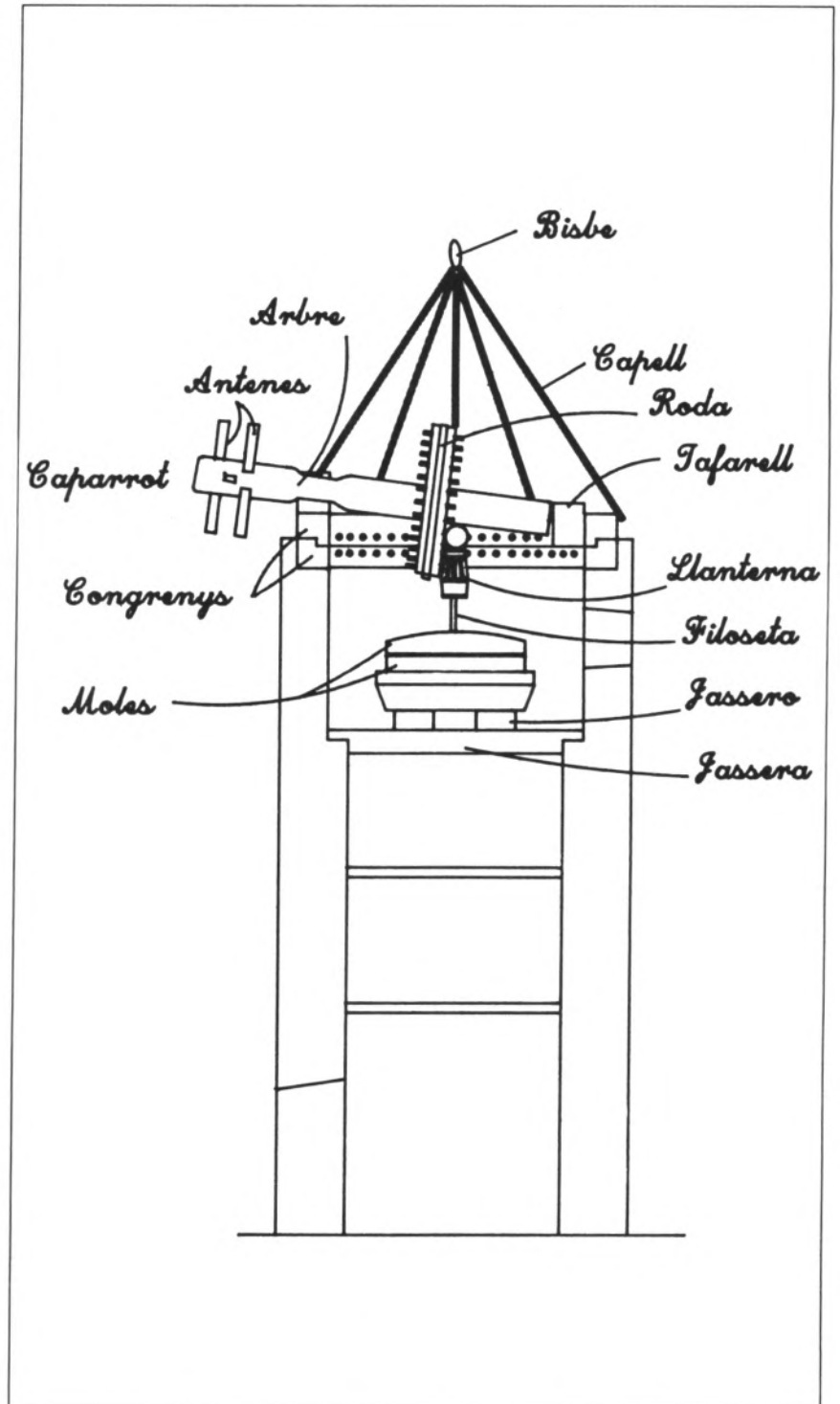
Les antenes del molí aiguader fan girar un eix horitzontal, que en la part central presenta una excentricitat que transforma el moviment rotatori en un moviment de vaivé. Aquest moviment es transmet a l'èmbol de la bomba amb una llarga barra vertical (tisa o vergat).

Els primers molins de vent aiguaders copiaven l'estructura dels fariners. Des d'aquesta primera forma, els molins aiguaders evolucionaren i alleugeriren la seva antenada i la seva estructura.

La torre ja no havia de contenir les moles, sols havia de permetre el pas d'una barra vertical que transmetia el moviment a la bomba submergida. A més, per accionar la bomba, bastaven unes antenes més petites, de menys diàmetre. La torre es va reduir al màxim, transformant-se en un caixó mòbil, de secció quadrada que suporta l'antenada, protegeix la tisa i gira damunt la terrassa de la torre, que fa el paper de l'envelador dels molins de vent fariners, és a dir, d'espai des d'on es maneja l'antenada.

Els primers molins de caixó mòbil es muntaven damunt cavallet, però la necessitat de treure aigua de majors profunditats va obligar a fer antenades més grosses i torres d'obra per sostenir-les.

Els primers molins aiguaders estaven equipats amb les mateixes antenes que els fariners. Amb l'aparició dels molins de caixó mòbil, va començar-se a muntar un nou sistema d'antenada, exclusiu dels molins aiguaders, el ramell. És de fusta, d'estructura poligonal, de sis, vuit o deu sectors i entre 4 i 7 m de diàmetre. L'element utilitzat per recollir el vent són uns llistons de



Tall transversal d'un molí de vent fariner, amb tots els seus elements.

Dibuix de Nicolau Cañellas

fusta allargats, uns 7 per sector, col·locats un vora l'altre, que es podien obrir i tancar com un ventall.

A part dels molins de ramell, dissenyats a l'illa, s'importaren alguns petits molins d'alta velocitat, l'antenada d'aquests molins va adaptar-se als molins que s'anaven construint donant lloc al molí de pales. Aquests molins munten una antenada de dimensions semblants a la dels de ramell i d'estructura rodona metàl·lica, dividida en sis sectors, amb pales corbades per recollir el vent (fins a 18).

Com ja hem dit, l'antenada dels molins aiguaders amb congrenys, s'havia de girar manualment per seguir el vent. Els primers molins de ramell es giraven també amb una llarga barra exterior, la qual cosa exigia una certa dedicació per part de l'hortolà. Per permetre una orientació automàtica del molí, va adaptar-se una coa als molins de caixó mòbil. La coa està muntada damunt el caixó mòbil i pot variar el seu angle amb relació a l'antenada des de 0 a 90°. Si coa i antenes estan perpendiculars, el molí sempre està de cara al vent i en marxa, si estan paral·leles el molí no voltarà. Situar la coa en una posició intermèdia permet recollir més o menys vent, en funció de la seva intensitat. Per girar la coa hi ha

una barra horitzontal (balanci), situada paral·lelament a les antenes i aferrada al caixó mòbil, que té una corriola a cada extrem, amb l'ajuda de les quals és pot variar l'angle d'incidència de la coa.

HISTÒRIA

Les primeres notícies sobre molins de vent vénen de Pèrsia, del segle VII d. JC., es tracta de molins d'eix vertical, que movien directament la mola sense cap engranatge. El sistema d'eix vertical és molt menys eficaç mecànicament i aerodinàmicament que el d'eix horitzontal.

Els molins d'eix horitzontal transmeten el moviment a la mola amb un engranatge. Per permetre el gir de les aspes en totes direccions, l'eix es va col·locar a dalt d'una torre, que permetés girar-les en qualsevol direcció i que constitueix el seu element més característic. Aquest és el tipus de molí que coneixem a Europa.

No està clar el seu origen, però hi ha dues teories que semblen més viables que les altres: una planteja l'origen àrab i la seva difusió amb les creuades i l'altre la possibilitat que sigui una invenció europea. El que sembla clar, però, és que els molins

de vent s'estengueren per Europa a partir dels segles XII i XIII.

Les primeres notícies que tenim dels molins de vent mallorquins daten de finals del XIII, és a dir, just després de la conquesta. Però sols es varen fer comuns a partir del segle XV. En qualsevol cas, la nomenclatura del molí de vent és fonamentalment romànica, sense els noms àrabs que trobam a altres enginys (tafona, s'nia) introduïts pels àrabs.

No sabem quan arribaren els molins de vent a Valldemossa. Sabem, però, que el molí vell de Cartoixa va construir-se a la primera meitat del segle XVII. El 1789 Jeroni de Berard diu que a Valldemossa no hi ha molins de vent, sols els dels cartoixans, que està abandonat. Aquest devia ésser el Molí de la Beata, construït el 1761, que apareix sense antenada a la vista de Valldemossa del plànol de Despuig (1784). D'aquesta mateixa època pareix que data un molí de vent, amb la seva torre, el seu capell i sis antenes engruellades, que trobam dibuixat, amb almangre damunt calç, a una façana del carrer de l'Amargura, al número 36. Pel vestuari d'alguns dels personatges dibuixats a la mateixa façana, el dibuix podria datar de finals del segle XVIII.

El moment final de la seva activitat ens és desconegut, però les

BAR S'OLIVERA

AVINGUDA ARXIDUC LLUÍS SALVADOR
TELÈFON 61 25 77
VALLDEMOSSA





El molí de Son Mossènyer. Foto cedida per la Sra. Elisa Sirvent, vídua d'Alcover.

persones de més edat de Valldemossa no recorden haver vist mai els molins de vent en marxa, ni tan sols amb les restes de les antenes. Podem dir, idò, que els molins de vent fariners ja no han funcionat a Valldemossa dins aquest segle i probablement tampoc no marxaven a finals del segle XIX, perquè l'Arxiduc al seu inventari (c.1880) no en comptabilitza cap en funcionament.

A la resta de l'illa els molins de vent fariners acabaren de fer feina devers 1930: a Campos el darrer molí de vent va funcionar fins al 1933, a Felanitx fins al 1929, a la vila de Lluçmajor en 1930 sols en quedava un en funcionament i a Artà el darrer va desmuntar-se als anys vint. Sembla, però, que després, durant la guerra i la postguerra hi hagué una revifalla a causa de l'estraperlo. Són interessants els comentaris populars de l'època, que atribuïen la fi dels

molins de vent a la manca de vents, que, deien, ja no bufaven com un temps.

L'ús de molins de vent per treure aigua a altres bandes del món està documentat ja des de el segle X. A Mallorca l'aprofitament de la força del vent per treure aigua va esser més tardana i sols va començar a partir del segle XIX.

El primer molí de ramell amb caixó mòbil va esser construït el 1854, per Damià Reixac (en Damià des molins). Reixac el va dissenyar amb la col.laboració de Mossèn Rafel Oliver (es capellà de s'aigua, qui li va donar la idea d'afegir-li coa), el senyor Zapeda (el metge Herodes) i el fonedor Joan Oliver (Maneu).

A Valldemossa coneixem dos molins aiguaders, el primer sabem que funcionava devers 1884, perquè ens ho conta l'Arxiduc, però ja ningú no recorda haver-lo vist. Pel que

acabam de contar sobre els molins de vent aiguaders a Mallorca, la seva construcció devia esser recent. No hem trobat cap testimoni oral de la seva existència, per la qual cosa pensam que a principis d'aquest segle ja no devia existir. El segon va muntar-se devers 1917, però no va donar bon resultat i va tenir una vida molt curta. Sembla que l'extracció d'aigua a Valldemossa ha estat cosa de les sínies.

Al número proper de la Revista MIRAMAR oferirem l'inventari dels molins de vent localitzats pels autors al terme de Valldemossa.

Nicolau Cañellas
Antònia M. Calafat

L'Orfeó Manresà actuarà a Valldemossa

Gràcies a l'artista pintor Josep Coll i Bardolet, el qual ha atès sempre tota mena d'iniciatives culturals i els ha donat suport, podrem gaudir d'un concert de l'Orfeó Manresà, que actuarà a Valldemossa per tal d'agrair les atencions que el nostre pintor Josep Coll i Bardolet ha mostrat vers aquesta institució musical catalana.

El concert es farà el Dijous Sant a la sala de música del Palau del Rei Sanç, gentilmente cedida pels seus propietaris, la família Bauçà de Mirabò.

L'Orfeó Manresà fou fundat l'any 1901. Ha conreat tot tipus de música, tant popular com clàssica, *a capella* i amb acompanyament orquestral, interpretant especialment obres dels grans compositors de la música universal: Beethoven, Bach, Mozart, Schubert, Brahms, Prokofieff, Britten, etc.

PROGRAMA

PALAU DEL REI SANÇ

16 d'abril de 1992

Primera part

Segona part

Pausa

FRANZ JOSEPH HAYDN (Rohrau,
1732 - París 1809)

Alles hat seine Zeit (Cada cosa té
el seu temps)

Die Harmonie in der Ehe (L'har-
monia en la parella)

Der Augenblick (Un instant)

Die Beredsamkeit (L'eloqüència)

Der Greis (El vell)

GIOACCHINO ROSSINI (Pesaro,
1792 - París, 1868)

Il Carnevale de Venezia

Ave Maria

I Gondolieri

J. CUMELLAS I RIBO

L'Hereu Riera

LL.M^a MILLET

La Dama d'Aragó

M. OLTRA

La filla del marxant

NADAL PUIG

Muntanyes del Canigó

E. MORERA

El testament d'Amèlia

C. TALTABULL

Madrigal

E. RIBO

El cant dels ocells

JOHANNES BRAHMS (Hamburg,
1833 - Viena, 1897)

Schicksalslied, Op. 54 (Cant del
destí)

ORFEÓ MANRESA

Direcció: JOAQUIM PIQUE

Piano: PILAR MARTOS

Conversa amb Bru Morey, el Darrer Canonge

Bruno Morey Fiol nasqué l'any 1915 a Valldemossa. El seu pare era Bruno Morey Colom, de Can Matgí, era germà de molts de germans i germanes: deu, sis al.lotes i quatre al.lots. Sa mare era Maria Fiol Muntaner, en paraules de Don Bruno "era una dona extraordinària, va estudiar a la Puresa pràcticament quasi fins que es va casar, per tant, tenia una cultura, tenia una formació...; va esser deixeble directa de Madre Alberta; era una dona d'una vida religiosa fortíssima, d'una exigència també fortíssima, ens duia ben drets...". Bru Morey va estudiar al Seminari de Palma, hi va entrar el dia de Sant Sebastià de l'any 1928, i hi cursà els estudis eclesiàstics, fins que va cantar missa l'any 1939. De 1939 a 1943 va estudiar Teologia i Dret Canònic a la Universitat Gregoriana de Roma. Com a capellà estigué destinat a Sóller, el mateix temps que hi era Mn. Guillem Fiol, un altre eclesiàstic valldemossí ben conegut a l'Església de Mallorca; també fou capellà militar a Illetes; posteriorment fou nomenat notari de la Cúria, quan morí l'arquebisbe Miralles fou durant vint-i-quatre hores jutge diocesà i durant un parell d'anys fou fiscal de la diòcesi i defensor del vincle en els processos matrimonials. El 1946 va guanyar una canongia per oposició i fou el canonge més jove de l'Estat espanyol -tenia 31 anys-, cosa per la qual l'Ajuntament de Valldemossa el féu fill il.lustre de la vila -Bru Morey en aquells moments no va estar d'acord



Fotografia d'Antònia Serrano.

amb aquest nomenament perquè pensava que aquest títol l'havia de guanyar amb la seva bona feina, no només amb la titulació de canonge. Va alternar les tasques de canonge a la Seu amb la fundació de la parròquia

turística de Palma Nova, de la qual també tingué cura durant devers quinze anys, al mateix temps que era el responsable d'una càtedra al Seminari i d'un despatx d'advocat a Palma especialitzat en problemes

matrimonials. Actualment és canonge jubilat emèrit, i fa dotze anys que viu a Cal Abat, encara que no retirat, ja que duu la mateixa activitat que quan era jove. La tasca que Bru Morey recorda amb més estimació de les nombroses que dugué a terme durant la seva vida sacerdotal és l'apostolat de la joventut; fou el fundador del grup de joves estudiants cristians "La Reja", que vol dir "Reunión Jóvenes Amigos", al llarg dels anys que va durar passaren per "La Reja" més de 1000 joves estudiants.

P. Creieu que era bo que els al.lots entrassin tan joves al Seminari?

R. Bé, jo no m'he penedit mai d'entrar al Seminari tan jove perquè jo no he tingut mai ni un moment de dubte sobre la meua vocació sacerdotal. Jo he volgut ésser sempre sacerdot part damunt tot i no ho barataria per res, però crec que és millor que entrin una mica més majors, als 18 o 19 anys, que coneguin una mica el món i que tinguin una experiència del que és la vida perquè així saben a què renuncien i a què es comprometen.

P. L'Església catòlica ha patit molts de canvis d'ençà que vàreu entrar al Seminari fins ara, i aquests darrers anys els canvis s'han accentuat encara més. De quina manera creieu que ha canviat la fe dels laics?

R. Bé, ha canviat tant que jo quasi no la conec. En certa ocasió jo vaig dir al bisbe Enciso que jo podria fer un procés de nul·litat matrimonial amb l'Església perquè jo em vaig casar amb una església que no tenia res a veure amb l'Església d'ara. Ara, que no ho faria, perquè jo estimo l'Església d'ara, me l'han canviada, però l'estimo. Ara bé, el canvi ha estat tan brutal, que jo diria que és un canvi de

gairebé 90°.

Si em demanés si el catolicisme d'avui m'agrada més que el d'ahir i a l'inrevés, et diré que no vull caure en allò que critica Horaci quan diu que lloam els temps passats, en què érem nins; jo crec que en certes coses hem perdut i en certes coses hem guanyat, avui mateix llegia l'enquesta que s'ha fet sobre la religiositat a Espanya, i he vist que hem passat d'un 5% d'indiferents a un 23% de manera que el catolicisme a Espanya està en una minva molt marcada, però si els que quedam som més sincers i més autèntics, valia la pena perdre totes aquestes persones que, tanmateix, no eren nostres. Hem confós moltes vegades catòlic amb batiat, però jo crec que un que diu que és catòlic i no practica, no és catòlic. Jo, malgrat nostàlgies d'un passat en el qual vaig estar molt arrelat i que estimo, em sent molt inserit en el moment actual del catolicisme, perquè crec que hi sortim guanyant.

P. I respecte del clergat, què ens podeu dir?

R. El clergat ha estat sempre un col·lectiu molt complicat, quan jo era nin hi havia molts de capellans a Mallorca, eren indiscutiblement diferents als d'ara, no sé si eren millors o pitjors, el que sé és que era molt més fàcil ésser capellà. Avui en dia és molt difícil viure el sacerdocí, l'ambient no ens ajuda gens, per això admiro el clergat d'avui.

La relació entre bisbes i capellans sempre ha estat difícil, com a relació entre superior i inferior, això no obstant, crec que pertany a un col·lectiu sacerdotal que ha destacat dins la història per la seva unió amb el bisbe.

P. I vos, us veieu com a bisbe?

R. Bé, jo hagués pogut ésser bisbe i estic molt content de no haver-ho estat. Jo hagués estat un mal bisbe perquè no servesc per manar, servesc més per obeir que per manar. No m'ha agradat mai imposar criteris a ningú i els bisbes de vegades els han d'imposar. Les relacions que he tingut amb els bisbes han estat de vegades molt bones, altres vegades no ho han estat tant... Al llibre en parl, parl del bisbe Hervàs, si no ens entenguérem per ventura no va ésser culpa d'ell ni culpa meua, sinó de les circumstàncies.

P. Com a valldemossí com a capellà, què opinau de la parròquia de Valldemossa?

R. Jo he estimat sempre molt la parròquia de Valldemossa, i per ventura ara és quan hi estic més divorciat. Tampoc no en culp ningú, d'això, culp a les circumstàncies.

Vaig viure el rectorat de Mn. Joan Mir des que era nin fins que vaig ésser canonge, el poble no ha calibrat bé la seva figura, a Joan Mir se'l va acusar de doblar, i era un home que, en haver recollit la bacina, a l'església, trobava moltes peces de 2 i alguna de 4, de manera que què podia fer amb 6 o 7 pessetes que recollia a la bacina? Era un home que va reformar la parròquia, la va pintar, va canviar l'enrajolat... Demanava doblers, però no per a ell, sinó perquè els havia de menester. Jo som testimoni de la seva generositat, i sé que sempre visitava els malalts i si sabia que a una casa hi havia alguna necessitat, deixava davall el coixí o la tauleta -si n'hi havia- uns doblers. Va ésser un gran rector, un home molt humà.

Després vingué Mn. Antoni Cabot, que va venir a Valldemossa per culpa meua, ja que el vaig recomenar al bisbe, perquè ja havia

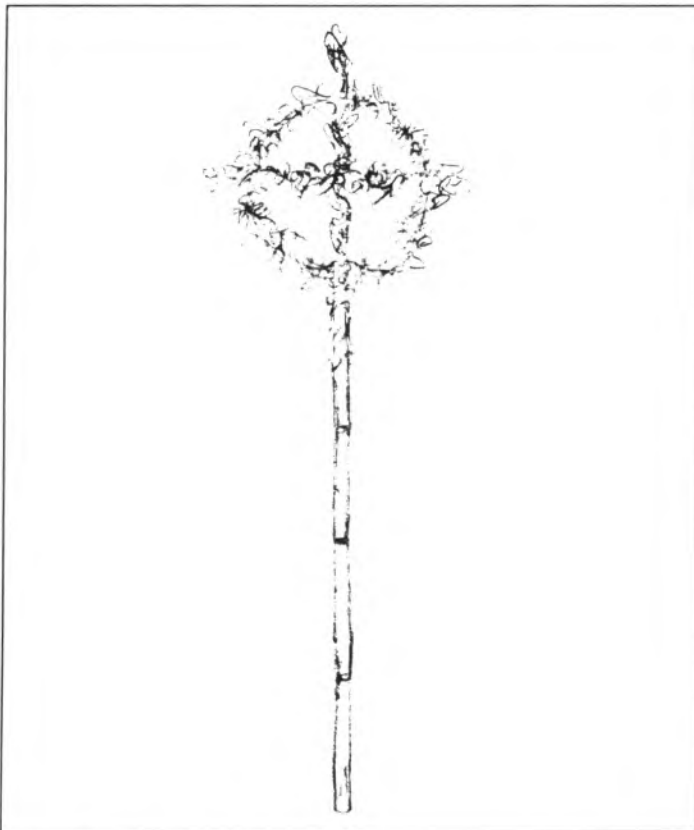
estat de vicari a Valldemossa i hi havia deixat una fama de sacerdot íntegre i disponible en tot moment i jo sabia que faria un bon rectorat a Valldemossa; així, doncs, vaig suggerir al bisbe Enciso que el nomenàs rector de Valldemossa, i el bisbe em va dir que seria qualsevol excepte ell, no va nomenar ningú i dos o tres mesos després va nomenar Mn. Antoni Cabot. Era un home d'una voluntat imperterrita de servei a l'Església. Són obra seva la banalada de la parròquia, la restauració de la capella del Santíssim, l'altar major amb el presbiteri, la restauració de la sala capitular de Cartoixa, l'orgue de la parròquia, la gran custòdia de plata massissa, etc. Qui no vol veure el pas de Mn. Antoni Cabot per Valldemossa és perquè és cec.

Més tard tinguérem de rector Mn. Manuel Miró, que era un bon al.lot, era al servei de tothom, el seu cotxe era el cotxe de tothom; quantes vegades a mitja nit agafà un malalt i se l'endugué a Son Dureta? Més tard es va casar amb aquella al.lota, i ho respect, perquè és bo que un home reconegui que s'ha equivocat. El vaig ajudar i el vaig casar. Jo no sé si el que va fer està ben fet o mal fet, jo no som qui per judicar els seus actes.

Posteriorment arribà el rector actual, però jo en aquests moments em vaig distanciar de la parròquia de Valldemossa. Per això m'estim més parlar del passat que del present.

P. I què pensau dels fidels valldemossins?

R. Jo sempre he estimat molt els valldemossins i he fet el que he pogut per tots. Estim molt els meus paisans i després de l'Església, jo estimo Valldemossa. Ara, en aquests moments,



Lledània. Dibuix de Joan Tortella.

estic una mica allunyat de Valldemossa. He de confessar que quan hi vaig em consider com un extern, com si no em coneguessin i jo no conegués ningú.

P. Sabem que sou un afeccionat als costums tradicionals de Valldemossa i que n'heu arreplegat, continuau en aquesta tasca?

R. Sí, jo tinc un llibre a punt de publicar, que titularé "Perquè tot no

caigui en l'oblit" que és un conjunt de tot allò que es feia a Valldemossa des de dia 1 de gener fins a dia 31 de desembre, tant dins l'esfera civil com dins l'eclesiàstica. És un homenatge meu a Valldemossa, tot allò que sigui enaltir Valldemossa em va bé. Ara bé, amb el que estic totalment en contra és amb la proliferació de construccions com la murada de la vergonya que hi ha davant Son Bauçà, i no em vaig estar de dir-li al mateix responsable.

P. Ens voleu contar alguna d'aquestes tradicions?

R. Bé, sabíeu que a la festa de la Santíssima Trinitat li deien la festa de les bossetes? Perquè a cada al.lot li penjaven al coll una bosseta -record que la darrera me la va fer na Catalina Matgina, al cel sia, de calça- i amb aquesta bosseta anaven a calcs seus avis o a calcs oncles i els donaven deu cèntims o una pesseta i el dia de la Trinitat

algunes dones com madò Xiguidilla a la plaça de na Búger, madò Burinya a baix del fossar i madò Papa al clot del celler, posaven una taula amb llepolies -cacauets, aigua gelada, castanyes...- que els al.lots compraven amb els doblers que duïen dins les bossetes.

Una altra festa de carrer era la processó de les lledànies, que es feia abans de les rogatives de Sant Marc. Sortien de l'església els al.lots amb una lledània i les al.lotes amb un ram

i acompanyaven el capellà cantant les lletanies de tots els sants. La processó es feia tres vegades, ampliant el seu recorregut. El primer dia només passaven per baix del fossar, per l'Amargura i el carrer de la Rectoria. Una lledània era una canya que tenia un cercle amb una creu central feta de flors a la part superior, record que sempre hi posaven un poc de ruda.

Una altra festa molt anomenada era la representació d'Els Reis, com també les beneïdes de Sant Antoni.

En resum, pens que abans Valldemossa vivia més intensament la seva vida de poble, que ara s'ha perdut el sentit col·lectiu de vila en gran part per la proximitat amb la ciutat de Palma.

P. Per què un llibre de memòries?

R. Jo vaig escriure el llibre de les meves memòries en primer lloc perquè els meus amics m'ho havien demanat molt. I jo creia que tenia alguna cosa interessant a dir, ara sé que no m'he equivocat, perquè tots els exemplars de la tirada es varen esgotar en quinze dies. Vaig creure que podia transmetre un missatge, algú no l'ha entès, algú ha confós la sinceritat amb la desvergonya o amb la gosadia, quan jo procedesc d'un

col·lectiu que sempre s'ha destacat per la hipocresia, i som molt amic de la veritat.

Algunes susceptibilitats s'han vist ferides, però jo he volgut ésser molt respectuós amb tothom. Si algú queda malament en el llibre, som jo.

He de reconèixer que al començament ho vaig fer una mica a contrapèl, però vaig tenir la sort de comptar amb en Miquel Segura, que hi va abocar tota la seva empenta. La contarella va durar un any, venia un pic o dos per setmana, de vegades romania aquí i crec que els fruits de la nostra col·laboració són molt dignes.

He rebut crítiques del meu llibre, però també m'han arribat opinions positives, vull resaltar la d'un enginyer amic meu que em va dir que si sempre havia confiat en mi, ara hi confiava molt més perquè em veia més home, i no em veia avergonyit de reconèixer-me un home com els altres. He rebut també moltes cartes, algunes de les quals m'emocionaren fins a fer-me plorar.

P. Hem notat algunes mancances al llibre, per exemple, no parlau de l'Agrupació Miramar.

R. Sí, jo en parlava, però varen haver

d'eliminar-ne alguns bocins a l'hora de publicar-lo i, evidentment, eliminaren allò que era més local. Suprimiren també altres pàgines, com aquelles en què parlava de na Burineta, que és una dona que va estar tan unida a mi durant tants d'anys i ha estat una de les persones que més he estimat i que més record perquè em va servir amb una entrega total i absoluta i em va estimar més que si hagués estat un germà seu; també escapçaren aquelles planes en què parlava de l'amo en Tomeu Reüll i de tants altres.

P. Pensau que hi haurà una segona part de les vostres memòries?

R. Bé, realment ara mateix ja hi ha la probabilitat que facem una segona edició de *El darrer canonge*, i aquesta segona edició serà corregida i augmentada, així que, si m'és possible, esmenaré les mancances que pateix la primera edició.

Gràcies.

Antònia M. Calafat i Rivas.



ESPORTS

Futbol, tennis
bàsquet, etc.

REPARACIONS

NAUTIQUES
S. Oficial VOLVO
S. Oficial SOLE

TOT PER L'ESPORT

Niceto Alcalà Zamora, 22
Tel. 28 19 29
Palma de Mallorca

Reial Club Nàutic Palma
Tel. 71 10 50
Palma de Mallorca

AJUNTAMENT

BODES

El darrer trimestre el Jutjat de Pau de Valldemossa ha estat elegit per vint-i-set parelles per celebrar-hi el seu matrimoni.

DEFUNCIONS

Maria Cruellas Estaràs, 4-XII-91.
Margarita Ferrà Vives, 26-XII-91.
Joana Fiol Mateu, 27-XII-91.
Antoni Estrades Mas, 4-I-92.
Juana Cabañero Valverde, 7-II-92.
Consuelo Rodríguez Martín, 12-II-92.

El 13 de febrer de 1992 va morir a Palma, als 92 anys, Margalida Homar Coll.

NAIXEMENTS

Enrique Cilimingras Gómez, 6-XII-91, fill de Luís Salvador i Maria del Carmen.
Almudena Capó Ripoll, 30-XII-91, filla de Joan i Loles.
Irene Mas Fernández, 3-II-92, filla de Guillem i Maria del Mar.
Maria Victòria Ripoll Arbós, 6-II-92, fill de Juan Mateo i Maria Antònia.

ESGLÉSIA

BODES RELIGIOSES

Manuel Quero Hidalgo i Maria del Carmen Sánchez Allés, 7-XII-91.
Juan Francisco Font Albertí i Juana Maria Albertí Cabot, 27-XII-91.

BAPTISMES

Constanza Company Rabagliati, filla de Bartomeu i Maria Fernanda.

El dia 8 de febrer es reuniren en un dinar íntim a Son Salvanet les famílies Tortella-Araque i Cañellas-Serrano per formular la petició de mà de Xesca Cañellas per a Joan Tortella. El pare del promès va fer-ho amb aquest glosat:

Segons diu es protocol
no ens manca més remei,
ja que es costum és llei,
demanar-vos de bon cor
sa mà de sa vostra fia.

No haurem perdut un fill,
haurem guanyat una filla,
i que per molts d'anys que visquem
recordem sempre aquest dia
amb salut pau i alegria
i gaudirem si convé
d'un augment de família.



Una instantània de la petició de mà de Xesca Cañellas. Fotografia de Beate Goecker.



Na Miquela, na Llúcia, na Cati i n'Antònia us saluden des d'Austria.



ENHORABONA!

Josep Morey Calafat i Catalina Gelabert Mercant varen celebrar les seves noces d'or el dia 11 d'octubre de 1991. Enhorabona!

NOTÍCIES

La nostra gent

La nostra païsansa Beate Goecker de Serrano ha estat elegida per tercera vegada consecutiva membre de la directiva de la DRV -Associació dels Touropedadors i Agències de Viatges d'Alemanya-, per un període de tres anys.

L'esposa de Josep Antoni Serrano és presidenta de la comissió de Medi Ambient i Cultura de l'esmentada associació, la qual atorga anualment un premi internacional a alguna institució que s'hagi distingit en la defensa i/o revaluació del medi ambient d'alguna regió turística. Recordem que aquest valuós guardó fou atorgat al GOB de Mallorca l'any 1990, en el congrés de la DRV a Singapur.

Beate de Serrano: «De cada dia és més evident que la relació turisme i medi ambient és existencial per a ambdues parts. De la qualitat del medi ambient depèn la qualitat del turisme. Si voleu un turisme de qualitat, que us doni el profit que requeri, donau-li un medi ambient de qualitat; contràriament, si oferiu un medi ambient degradat tendreu un turisme cada vegada més degradat».

Toni Guasp

Ens va alegrar veure una reproducció d'una obra del nostre amic, el pintor Toni Guasp, a la nadala que ens va enviar la Conselleria de Cultura del Govern Balear.

Ajuntament de Valldemossa

ANY 1992 L'Ajuntament de Valldemossa vos desitja BONES FESTES I UN FELIÇ ANY, una fotografia d'una part de la Valldemossa antiga amb la parròquia al fons i l'escut de la vila formen la portada del calendari d'enguany que l'Ajuntament de Valldemossa ha repartit per les cases del nostre poble. El calendari, molt ben presentat, amb els textos en català, consta de la portada i sis pàgines amb una fotografia a tot color a cadascuna d'elles sobre temes valldemossins realitzades per Josep Lladó i Joan Muntaner. Dies després varen repartir un fullet titulat *L'Ajuntament informa...*

III Concurs de Betlems

L'Obra Cultural Balear a Valldemossa va organitzar el III Concurs de Betlems el premis del qual va lliurar en un acte fet a l'Ajuntament Vell. Aquest va començar amb la projecció d'un vídeo del viatge que férem el maig passat als Pirineus. El vídeo és obra de Jaume Moyà.

Tot seguit fou llegida l'acta del III Concurs de Betlems i lliurats els premis.

de la manera següent:

- 1r. premi -Francisca Calafat Bujosa
- 2n. premi -Ramon Oliver
- 3r. premi -Maria el Mar Morey
- 4t. premi -Jaime José Capllonch
- 5è. premi -Miquel Calafat Torres
-Joan Lladó
-Marc Lladó
- 6è. premi -Joan Pere Pérez Ripoll
-Nadal Calafat Torres



Valldemossa, 27 de desembre de 1991

El jurat infantil format per Jaume Juan, Maria del Mar Morey, Miquel

- Maria del Mar Mas
- Jaume Juan Calafat
- 7è. premi -Damià Amengual
- Josep Antoni Serrano



Calafat i Francisca Calafat, sota l'assessorament de Miquel Ripoll, Antònia Calafat i Antònia Serrano han visitat i qualificat els betlems inscrits i vol fer constar que, en general, són millors que els de anys passats i espera que l'any vinent sien encara més ben fets.

El jurat ha decidit atorgar els premis

- Maribel Pol Gelabert
- Francisca Torres Mercant
- Maria del Pilar Segura
- Tomeu Calafat Lladó
- Germans Serrano Torres
- Aina Català Carbonell

Enhorabona a tots els participants i molts d'anys a tothom!



Cuina de Son Moragues.
Oli de Josep Coll i Bardolet.

Restaurant Son Moragues

La família Cilimingras-Casasnovas ha obert un restaurant a la possessió Son Moragues, de la qual és propietària. El dirigeix Pep Cilimingras Casasnovas i les seves especialitats són la brassa i les ensalades.

Per desig exprés de la senyora Maria Casasnovas, vda. de Cilimingras, el Restaurant Son Moragues fou beneït. Va efectuar la cerimònia el jesuïta Josep Casasnovas Despujol.



Festa a Can Real

Així de bé anaven disfressades aquest grup de valldemossines marxoses. No us deim qui són perquè volem que ho endevineu.

Carnaval a l'Escola Nicolau Calafat

Aquest testimoni gràfic de la festa de carnaval a l'escola de Valldemossa ens l'ha deixat Catalina Tomàs Calafat Mercant.



El secreto de la Pedriza

Al Teatre Principal de Palma es va projectar *El secreto de la Pedriza*, una pel·lícula de contrabandistes, de la productora Balear Films, que va fer Joan Mas amb el teló de fons de la Mallorca preturística (Valldemossa, Deià, Sóller, Manacor, Ciutat,...) i que es va estrenar al Teatre Goya de Barcelona l'abril de l'any 1928. La pel·lícula és muda i amb subtítols en castellà. Molts de valldemossins ja desapareguts hi actuaren d'extres. La família Mas va cedir l'obra a la Conselleria de Cultura del CIM, la qual, amb col·laboració amb la Filmoteca Espanyola, va fer possible que poguéssim gaudir d'aquest paradís que fou Mallorca i que en alguns indrets on transcorre l'acció encara ho és.

GIV

El Grup Independent de Valldemossa va felicitar els valldemossins amb un estens fullet, que en la portada tenia un Pare Noel col·locant un cartell que donava les bones festes, al fons es veu el campanar de la parròquia. Dedins, a més de les bones festes donaven compte dels darrers plenis. És el segon butlletí que reparteix el GIV des de les darreres eleccions.

El huésped del sevillano

Gentilment convidats per la consellera de Cultura del CIM vàrem assistir a la sarsuela *El huésped del sevillano*. Cada any el CIM patrocina una mini Temporada de Sarsuela al Teatre Principal de Palma, aquest any s'ha representat, també, al Teatre Principal d'Inca.

A més dels cantants del repart, intervingueren el Cor del Teatre Principal que dirigeix Francesc Bonnín i l'Orquestra Simfònica de Balears Ciutat de Palma, dirigida per Pascual Ortega. La direcció de la sarsuela va fer-la Seraff Guiscafré.



Coll i Bardolet i la Caixa de Girona

El President del Consell d'Administració de la Caixa de Girona, Pere Franc i Frigoler ens ha fet arribar un catàleg bellament editat i una invitació per a la presentació del llibre *La pinacoteca Coll i Bardolet. Converses amb el pintor*, que comentam a la secció «Llibres i Revistes» d'aquest número. Amb aquest motiu serà oberta una exposició de l'obra pictòrica de Coll i Bardolet. La Fontana d'Or de la Caixa de Girona serà l'esplèndid marc on es farà l'acte de presentació el dia 27 de març i la inauguració de l'exposició d'un centenar d'obres del nostre artista.

«Images of Venice» Bruno Zupan

Bruno Zupan ens ha fet arribar una invitació de l'exposició d'olis i aquarel·les que sota el títol «Images of Venice» fa, a la Gerhard Wurzer Galleri de Houston-Texas, del dia 13 de març al dia 3 d'abril de 1992.

Toni Guasp exposa a Inca

La Revista MIRAMAR va rebre una invitació per a la inauguració de l'exposició que ha fet Toni Guasp del dia 4 al 24 de març a les Galerías Cúnum d'Inca.



Fava parada a Can Perxa

Aquest és el IV Dinar de Fava Parada que organitza el darrer diumenge de carnaval l'Obra Cultural Balear a Valldemossa. Aquest any l'excursió fou a la font del Obits. El dinar el férem a Can Perxa per gentilesa dels propietaris, els nostres amics Gabriel Català i Aina Rufino, els quals, a més, obsequiaren els assistents amb olives, formatge, taronges i begudes.

Ben prest, les encarregades de fer la fava parada, posaren les calderes al foc per fer el brou i coure les faves i els fideus. Aquest any demanaren reforços i empraren, a més de les calderes habituals, una que els va deixar en Toni de Sa Mata.

Arribaren coques dolces i salades, de patata, una de formatge, una pasqualina, "mantecados", ensaïmades amb tallades, vi, cava, moscatell... tot això aportat pels participants.

Per dinar ens escampàrem per les terrasses i per les dependències de Can Perxa però, a l'hora del cafè, ens reunírem dins la casa i va començar el sarau. No hi va mancar res: simbombes, cançons,

gloses i poesia. El glosador Pere Gil ens va deleitar amb un grapat de gloses del seu grandíols repertori, Maria del Carme Crespo, vicepresidenta de l'Associació d'Amics de la Glosa va recitar un poema seu dedicat a Antònia Serrano, que va fer les gloses que us oferim i que foren cantades per tothom al so de la simbomba.

Català tira sa xarxa que haurem d'anar a pescar lo més tard serà demà an es torrent de Can Perxa.

N'Anita i en Gabriel són padrins d'una nineta, ella té per nom Aineta i és un bombonet del cel.

M'he aixecat ben de matí per menjar fava parada, i ara que l'he tastada me'n començ a penedir.

Ara són es darrers dies per anar tots desfressats, guardau-vos des que van gats no vos engatin ses fies.

A Can Perxa hem vengut a menjar fava parada amb xuia i sobrassada i un bon dia hem tengut.

Això és sa darrera vasa perquè ja me n'he d'anar les gràcies vos vull donar an est amos d'aqueixa casa.



Fotografia de Catalina T. Calafat Mercant

Concurs de disfresses al Magatzem

El darrer dissabte de carnaval hi hagué un concorregut concurs de disfressats al magatzem, el qual va comptar amb la participació de gent de totes les edats, seguit d'un ball ben vitenc. Us oferim una foto d'uns dels nombrosos grups que participaren al concurs.



SUPERMERCAT VALLDEMOSSA

C/ Marqués de Vivot, 5
VALLDEMOSSA

Tel. 61 25 68

Fax: 61 23 12

CORREU

Montevideo-Valldemossa

El nostre correu amb l'Uruguai funciona molt bé; hem rebut dues felicitacions de Nadal de Margalida Mas i Catalina Homar i una extensa carta de Rosita Lladó. L'equip de la Revista MIRAMAR ho agraeix profundament i encoratja els valldemossins que viuen a l'altra part de l'Atlàntic perquè ens escriguin i facin que la nostra revista sigui un nexa d'unió entre els valldemossins d'aquí i els d'allà. Publicam fragments d'aquesta correspondència tan simpàtica:

«No vull deixar d'enviar una felicitació de Nadal molt especial i dir-vos que no teniu idea de la quantitat de gent que heu fet feliç enviant la Revista.

Gràcies a tots els *miramarenses*». Margalida Mas.

«Vull fer arribar a la Revista MIRAMAR, a la direcció i als col.laboradors, les meves felicitacions per a aquest Nadal i Any 1992.

Que l'esforç de tots sigui recompensat i gràcies pels bons moments que ens fan viure». Catalina Homar.

«En primer terme vos vull felicitar per l'estupenda Revista MIRAMAR, al núm. 9 de la qual hi havia fotos de la festa que férem per la Beata i que repetirem l'any que ve si Déu ho vol.

El dia 7 de novembre ens reunírem entorn a una paella al Casal Català, ja que nosaltres no tenim club propi. Dante Iocco, fill del primer president del Círculo Democràtic Balear i Jorge Monserrat començaren a parlar d'una paella per a 30 o 40 persones, i ens ho digueren al Dr. Torres, fill de Pere Antoni Torres, del carrer de Ses Filoses, i a mi. Em tractaren de loca quan els vaig dir que seríem més de cent. Vàrem ser 133 i no va poder venir més gent perquè no hi cabérem. Fou una retrobada preciosa, jo vaig dur cassets d'Els Valldemossa (Ton pare no té nas, Na Catalina de Plaça, Himne a

Mallorca...), altra gent va dur música de Menorca i ja quedàrem per fer-ne una per l'abril i l'altra per la Beata i acabar amb la del novembre». Rosita Lladó de López

Agraïm de veritat l'extensa carta de Rosita. L'altra part del que conta ens servirà per parlar del Círculo Democràtic Balear a l'extraordinari de final d'any, que tractarà el tema de l'emigració de Valldemossa.

Viatgers cap a Montevideo:

Miquel Torres i Magdalena Vila
Margalida Torres
Catalina Colom
Juana Ana Estaràs i Antoni Boscana
Juan Colom i Cata Pons

Viatgers cap a Valldemossa:

Fernando Terrassa
Maria Elena Gelabert Gordillo



PLAÇA RAMON LLULL, 4
Telèfon 61 24 85

VALLDEMOSSA

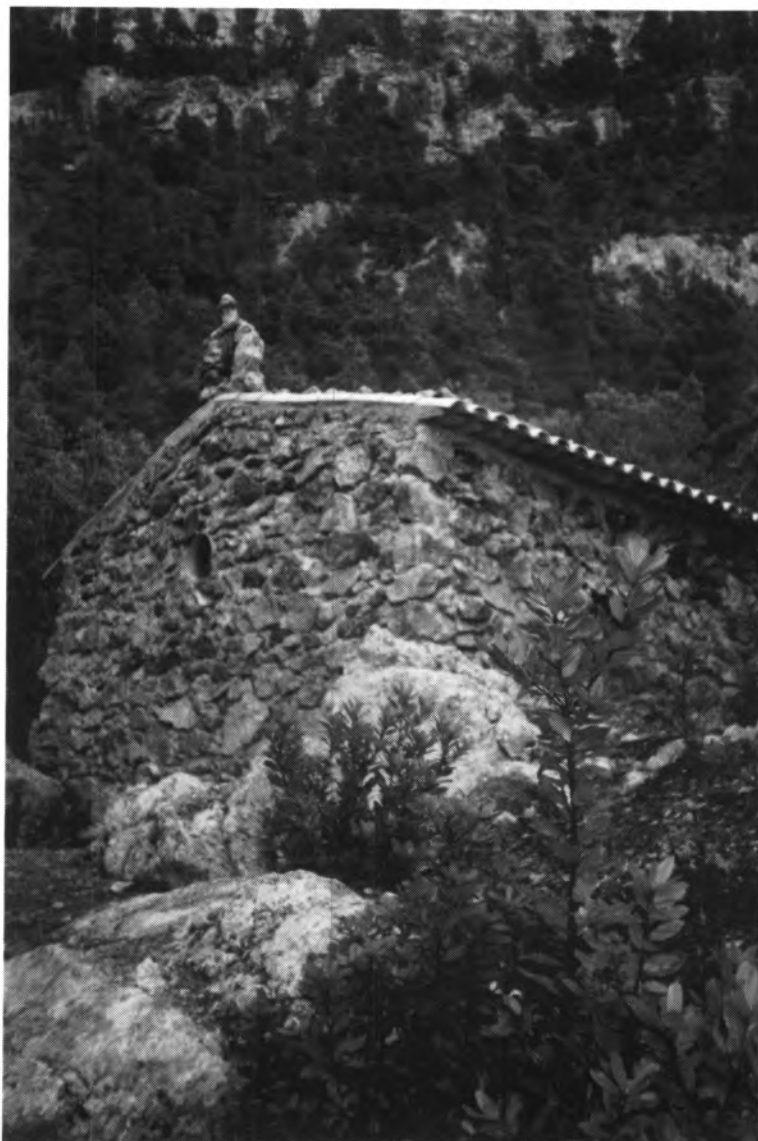
CRÒNIQUES DE NA DOLORES

La nova Ermita

Dia quinze de gener, festivitat de Sant Pau, primer ermità, i Sant Antoni, es varen reunir un grup molt nombrós de persones a l'ermita de la Santíssima Trinitat de Valldemossa, les quals, en processó, precedides per la Creu i cantant la lletania dels Sants, pujaren fins a la nova ermita del venerable Joan de la Concepció, que ha estat feta, pedra a pedra, pel superior Maur i pel novici Josep Bauzà, els quals pujaven cada dia a fer-hi feina. Els ermitans Onofre, Josep i Honorat hi posaren una pedra amb el seu nom i la data. Així han fet en aquest lloc un recés espiritual per a la plegària i l'oració.

Una vegada allà dalt, l'ermità Honorat va llegir unes belles paraules que havia escrites per a l'ocasió. El canonge Bru Morey va beneir l'ermiteta i a continuació el rector de la Sang, Antoni Gili, va parlar sobre el bosc de Trinitat, on hi havia en el segle XIV escampades unes vuit ermites ocupades per anacoretas. El pare Castanyeda en donà notícies d'elles el segle XVI. S'ha trobat documentació del segle XVIII de la mort d'un ermità a l'ermita de Sant Joan Baptista. El venerable Joan Mir d'Alaró s'internà en el bosc i els va reunir a l'ermita de la Trinitat, la qual va engrandir i va fer església.

Després de cantar la *Salve* baixaren a l'ermita de la Trinitat on concelebraren la missa: Bru Morey, el vicari episcopal que representava



Fotografia de Maria Dolors Romagosa.

el bisbe, Antoni Gili, Agustí Martí, Josep Nicolau i Llorenç Lladó. Bru Morey va fer l'homilia sobre la vida ermitana i

Ramon Llull. El canonge Guillem Fiol ens va deleitar tocant l'orgue.

Va esser un horabaixa memorable.



Fotografia de Dolors Estrades.

Antigues Alumnes de la Puresa

El dia primer de febrer al col·legi Madre Alberta de Palma es va celebrar la festa de les Antigues Alumnes de la Puresa; un grupet de les de Valldemossa hi vàrem assistir. A les onze es va celebrar l'Eucaristia i a l'homilia el celebrant va tenir un sentit record per les alumnes que ja ens han deixat.

Després ens va presentar la Reverenda, que és jove i molt agradable. Passàrem a dinar i ens oferiren un exquisit bufet. Tinguérem ocasió de veure amigues amb les quals feia temps no havíem estat, conversàrem molt i passàrem un dia ben agradable.

A matances amb SA NOSTRA

Com és ja tradició cada any, a l'hivern, anam a matances amb SA NOSTRA. El dia 5 de març va ser l'escollit per fer-ho. Partírem ben prest cap a la Gruta per veure matar el porc i allà berenàrem de coca, vi, herbes... Després anàrem cap a Petra, on visitàrem la casa pairal i el museu del Pare Serra i el convent franciscà de Sant Bernadí. Ens varen cridar l'atenció dues coses: la primera, els quadres de ceràmica muntats en uns suports de ferro forjat que hi ha al llarg del carrer que va del museu al convent representant les missions fundades pel Beat Juníper Serra; l'altra, els quadres fets amb pols de

vidre de colors que estan a la sagristia del convent.

Tornàrem a la Gruta, on trobàrem taula posada i l'arròs i el frit de matances a punt de pastora mia. Després dels postres hi hagué ball. Acabada la festa ens feren el present de matances. Tot seguit pujàrem als autocars i després d'una aturada a Manacor, per comprar sospiros, prenguérem carretera cap a Valldemossa.

Dolors Estrades

IMATGES D'ANTANY



Aquestes tres joves vestides de pagesa són, d'esquerra a dreta: Catalina Gelabert Lladó, «Simona», Antonina Lladó Juan, «Bruneta» i Antonina Boscana Lladó, de Can Gotzo. La nineta vestida de blanc és Antònia Mas Estrades, de Cas Vicari. La fotografia és feta l'any 1902 i ens l'ha proporcionada Antònia Darder Boscana.



A aqueixa fotografia que ens ha deixat Catalina Cañellas Estrades podem veure un aspecte de la Plaça Pública durant una representació dels Reis a mijans dels anys trenta.



Excursió al Teix a finals dels anys trenta. Davant, d'esquerra a dreta: Don Toni Morey; Miquel Colom des Tancats; Don Pep Oliver. Segona fila, d'esquerra a dreta: Sion Oliver i Tomàs Lladò, es Secretari. Darrere, Pere «Caleu». Fotografia cedida per Margalida Calafat Gelabert.



Maria Antònia Reynés té aquesta fotografia de quan anava a les franciscanes. D'esquerra a dreta, davant: Maria Antònia Rubert, Maria Salas, Maria Antònia Reynés, Nieves Morey, Joana Colom, Josefina.

Segona fila: ?, Francisca Colom, Catalina Juan, Joana Lladó, Rosi «Petronila», Margarita Calafat, Margarita Pons.

La monja és sor Magdalena i les quatre que l'envolten són: Isabel Ferrer, Margalida Calafat, Francisca Terrassa i Magdalena Lladó.



Dues dones vestides de pagesa i tres de vestides de ciutadana podem veure a la fotografia que ens ha deixat Catalina Tomàs Calafat Lladó, de Can Mariano. D'esquerra a dreta: Coloma Cruelles, de Sa Coma; Francesca Lladó, «Cameta»; Magdalena Lladó, des Cassino i Antònia Lladó, des Cassino.

ANTONI RULLAN MAS

En Toni "Sabater"



El nostre personatge és una persona molt entranyable. Calladament, daixo, daixo, cada dia fa puntualment una tasca que tal vegada passa desapercebuda perquè fa tants d'anys que fa d'escolà major que ja forma part del paisatge quotidià que ens envolta. Antoni Rullan Mas va néixer a Valldemossa el 4 de març de 1904. Té, doncs, vuitanta-vuit anys. És vídu de Joana Aina Estaràs Lladó i tengué un fill, de nom Jaume, que quan era petití morí de sobte. Era un dia d'una forta nevada a Valldemossa, ell i el seu padrí Bernat miraven caure les flòbies de neu des de darrera els vidres de la finestra.

Toni «Sabater» no feia sabates, el que feia era de barber. Quan Vicenç Colom «Boira» va deixar d'esser l'escolà major, l'any 1952, ell va incorporar-se a aquesta tasca, que ara exerceix desinteressadament, i la

compaginava amb l'afaitat de barbes i la tallada de cabells.

Gràcies a ell podem escoltar cada migdia les campanes que anuncien l'Angelus i abans de les misses sentir com toquen el primer, el segon i el darrer. Quina sensació de pau ens dóna el seu so escampant-se pels aires valldemossins! Pareix que el temps s'ha aturat i encara les campanes conviden els pagesos, hortolans, picapedrers, madones,... a deixar la feina per acudir a l'església o per anar a dinar al punt del migdia.

Als funerals, a les misses de la parròquia o a Cartoixa, a les processons, a totes les funcions religioses, en Toni sempre està al seu lloc. Indefectiblement, amb un somris als llavis, vetllant que tot vagi bé.

Quan era jove corria al cós i sempre guanyava les millors joies, és a dir, el pollastre o el conill. Ara no fa carreres, però camina molt. Diu

que es cansa un poc i que ha tornat vell. Cada dia va una estona al Romaní per veure els amics i, si s'escau, fa una partida de manilla, de truc o de tuti.

D'ençà que va quedar vídu, fa una partida d'anys, viu tot sol a la mateixa casa. Els seus nebots, Margarita Ripoll de Son Batista i Pedro Castell de Sa Sínia el cuiden i cada dia podeu veure en Toni pujar i davallar la costa de l'església quan va a dinar i a sopar amb ells, que viuen al carrer del Pare Castanyeda.

No ho hem anat a cercar, però creim que Toni és l'escolà major en actiu més vell de Mallorca i això el fa mereixedor d'un públic reconeixement. Serà difícil trobar un altre Toni "Sabater" si un dia, desitjam que llunyà, deixa d'exercir l'andnima tasca que fa tant de temps va emprendre.

Antònia Serrano i Darder

Racó del jovent

Ja han fet 18 anys

Miguel Oliver Gomila (8 de gener).
 Maria Magdalena Boscana Ripoll (12 de gener).

Joana Maria Mulet Calafat (18 de febrer).



Foto: Pere Ventayol.

Enguany n'Helena Ventayol Bosch va repetir el paper de Sibil·la a les matines de la nit de Nadal de la parròquia de Valldemossa; a més de cantar *El cant de la sibil·la*, va interpretar per primer cop al nostre poble *El cant de l'àngel*, acompanyada pel cor parroquial, que, amb els seus càntics, tan bé va ambientar els nostres cors per a la celebració del Nadal.

A la foto podem veure n'Helena cantant a la missa de matines.



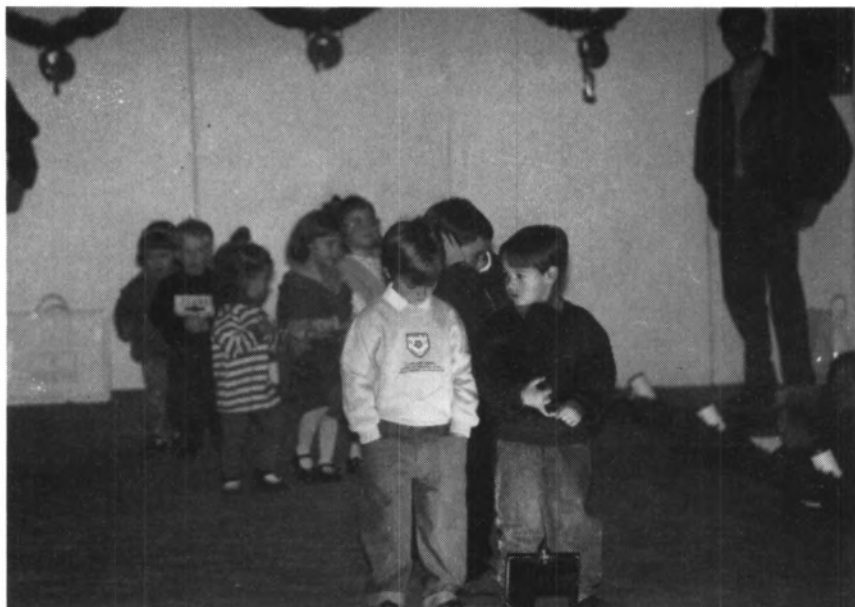
Joana Maria
 Mulet
 Calafat.



Mag
 Boscana
 Ripoll.



Aquesta simpàtica fotografia està feta a Ses Cases Noves el vespre de cap d'any en el decurs d'una festa. Dotze dies després en feren una altra allà mateix per celebrar la majoria d'edat de na Mag. Fotografia de Loli.



AJV

L'Associació de Joves de Valldemossa va organitzar una desfilada de models, a la qual va assistir tot Valldemossa. Per això no fa falta que la contem, us n'oferim tres fotografies, que va fer Jaume Morey als «models professionals» que desfilaren. A una, podeu veure els més petits, a l'altra, els més grandets i a la darrera, els grans, parella de nuvis inclosa.



Expedició valldemossina a la neu

Després de la nit més llarga i marxosa de l'any, era ja dia 1 de gener de 1992 A.D. Tots ja estàvem disposats per a la partida a l'aventura de descobrir un món desconegut, llevat d'uns quants que repetien l'experiència.

Les xemeneies del vaixell ja fumejaven davant l'estació marítima, colapsada per la multitud nerviosa. El grup de valldemossins es podia divisar al costat esquerre de la porta, tots «fets pols» amb els seus corresponents equipatges i ulleres de sol, ja que aquest feia estralls als ulls dels passatgers marxosos. Faltaven pocs minuts per a la partida i la inquietud i el nerviosisme s'havien apoderat de nosaltres. Tot estava a punt per partir i encara ens mancava el més important: els passatges. De sobte, una veu va dir: «-Mirau, en Montero». Ens vàrem tranquil·litzar i de bell nou el ritme dels nostres cors va aminorar la seva marxa, ja que el mencionat «Montero», regidor de joventut, tenia els passatges. Seguidament, les típiques darreres abraçades i besades tradicionals varen donar lloc a la partida.

Com us podeu imaginar, després de pujar al vaixell no estàvem per romanços, ni per observar la meravellosa vista de la badia de Palma; així que ens dirigírem cadascú a les corresponents cabines per conciliar l'enyorada son. El bon temps va acompanyar l'agradable travessia, per arribar finalment a la capital olímpica del 92. A causa de les obres que fan, les condicions de desembarc

varen ésser deplorables, el mateix que el servei a bord... bé, tothom ja coneix la Trasmediterranea. Seguidament vàrem agafar el bus que ens duria fins al nostre definitiu destí: EL PAS DE LA CASA. Durant el trajecte la gent va començar a tenir fam, ja que la nit es feia llarga i ni les pel·lícules que es projectaven al bus -*Good morning Vietnam* i *Super-*



detective en Hollywood- ni l'agradable tertúlia ens distreia de la fam. Quan vàrem decidir aturar-nos a menjar qualche cosa a un dels nombrosos bars que hi ha ran de la carretera, «-Què us pensau que menjàrem? -Doncs no!», no hi havia res de res. L'ànima ens va pegar als peus i no va quedar altre remei que repartir com a bons germans els pocs entrepans que alguns havien duit. A les dues de la nit arribàvem, a la fi, al nostre destí, EL PAS DE LA CASA, quan vàrem tocar el llit vàrem quedar «torrats» com dues gallines coixes.

El dia següent va ésser molt intens: llogar els esquís i les botes i adquirir els forfaits per a la utilització dels remuntaments. Per això que les desgràcies no vénen mai totes soles, els monitors que havíem contractat ens havien deixat a l'estaqueta; així

que no va quedar més remei que improvisar, com diu el famós refrany: «Improvisa i seràs feliç». Ja posats en feines d'esquí, se succeïren les caigudes, topades, llenegades i tot un seguit d'accidents que us podeu imaginar. Així va acabar el primer dia: amb la moral per terra, els ossos consentits i cops per tot i per a tothom. El segon dia va ésser molt millor, ja

havíem après bé la lliçó, aguantàvem més l'equilibri i l'esquiar es feia més fluid, encara que no ens salvàrem d'alguna trompada no va ésser el mateix.

Ara, per no fer-nos pesats contarem com passàvem un dia d'esquí: Ens aixecàvem a les 8h del matí per anar a berenar i preparar l'equip per ésser a les 9h al peu de les pistes, per tal de començar la jornada. El nostre ideal era fer el major nombre

de pistes que cadascú podia (dintre de les seves possibilitats reals), ja que devers les 14h anàvem a dinar i teníem uns moments relaxants ben merescuts, perquè, la veritat, era molt esgotador, sobretot pel que fa referència a cames i genolls. Però, ràpidament, després de dinar tornàvem a emprendre l'esquiada fins a les 17h, en què ja es tancaven les pistes. Tot seguit anàvem a l'hotel a dutxar-nos per anar a passejar i realitzar algunes compres, per acabar sopant a l'hotel o a algun dels bons restaurants que hi ha allà. Els més valents continuàvem movent el cos a la famosa discoteca KIU, on, francament, era impressionant la marxa que hi havia. Un horabaixa decidírem anar de compres a Andorra, ja que eren nombrosos els encàrrecs que ens havien fet abans de partir de Valldemossa. No hi

anàrem tots, molts preferiren esquiar i feren les seves compres a EL PAS DE LA CASA.

La nota més negativa del viatge va esser la desafortunada caiguda de la nostra simpàtica amiga Paca Ripoll, la qual es va trencar els lligaments del genoll, aquest fet va alertar i entristir els altres components del grup. Com podeu veure, l'esquí no és tan fàcil com pareix, sempre té el perill de caure malament i fer-te mal. Però la veritat és que la sensació que sents esquiant no té preu; és meravellós el poder lliscar pels gegantins pendents nevats, i saber, a la vegada, que depens de tu mateix davant el perill.

L'entorn era de somni. Com ho diria? Era el típic poblet de muntanya, envoltat d'altius cims nevats, sota un cel blau i clar i tot il·luminat per un sol radiant, que no sé perquè allà era més radiant que a les altres bandes.

Quan ja començàvem a controlar



clarament l'esperit del grup. La tristesa i la malenconia s'apoderaren de nosaltres. Enrera queden els meravellosos dies de neu, de caigudes, d'esclats, de rialles..., encara

amb tanta paciència ens varen ensenyar les normes bàsiques per aguantar-nos en equilibri damunt els esquís.

Res més, estimats lectors, esperam l'any que ve (si és possible) i amb l'ajut de Déu, repetir l'experiència d'una expedició valldemossina a la neu.

Sols ens resta donar les gràcies especialment al regidor de joventut, Miquel Boscana Ripoll, que va fer de guia i va tenir esment de tots; a l'Associació de Joves de Valldemossa per les seves subvencions i a l'Excel·lentíssim Ajuntament de Valldemossa. També volem agrair les gestions fetes per Miquel Ripoll a la Trasmediterranea, ja que gràcies a ell poguérem dormir en cabines el viatge de partida. En fi, gràcies a tots els que feren possible el viatge i, per finalitzar, us deim adéu esperant que la nostra crònica us hagi agradat.

Fotografies de Loli.



els esquís i ens aventuràvem fins i tot a fer excursions per les diferents pistes, l'inexorable temps, que no perdona, anava passant, i tot aquell somni es va acabar (pel que fa a aquest any). Les paraules de Gori: «Ara no partiria mai» reflecteixen

que aquestes no les perdem mai, i així, doncs, emprenguérem la tornada cap a la nostra estimada Mallorca.

És de destacar el bon ambient de companyonia que va regnar durant tot el viatge i l'ajut que rebérem dels «professionals» del nostre grup, que

Miquel Pastor Torres
Miquel Boscana Mas, M&M

Premis 31 de Desembre

Nicolau S. Cañellas i Serrano, biòleg i membre de l'equip de redacció de MIRAMAR ha obtingut un dels **Premis 31 de Desembre** que anualment atorga l'OCB.

Diu el text de concessió del

premi, després que Neus Picó fes la lectura d'aquesta part de l'acta.

Els altres premiats són: **PREMI FRANCESC DE BORJA MOLL** per a Baltasar Darder, amb una menció especial d'aquest premi



guardó: «**PREMI MIQUEL DELS SANTS OLIVER**, per a un treball, editat durant l'any de la convocatòria, que prengui el passat o el present de les Illes Balears com a camp d'investigació o objecte d'estudi. Va ser concedit al llibre de Nicolau Cañellas i Serrano **La iarda mallorquina**, sobre aspectes fonamentals de la història econòmica i els inicis industrials de Mallorca estudiats a partir de les companyies de ferrocarril, línies fèrries, túnels, ponts, arquitectura civil, material mòbil, tallers..., amb inclusió d'abundant material gràfic.»

Joan Melià, membre de la Junta Directiva de l'OCB li va lliurar el

a la Unió de Pagesos.

PREMI GABRIEL ALOMAR per a Cosme Aguiló.

PREMI EMILI DARDER per a l'Espai de Mallorca-GDEM.

PREMI BARTOMEU OLIVER per a la Federació de Corals de Mallorca, amb una menció especial d'aquest premi per a la Coral Universitària.

PREMI BARTOMEU ROSSELLO PORCEL per a Jaume Falconer.

Un nombrós grup de la delegació d'OBC a Valldemossa varen assistir al lliurament de premis que tingué lloc al Casino de Mallorca. Tots els assistents foren obsequiats amb una litografia de Pere Martínez Pavia signada i numerada.



Nova Junta Directiva de l'Obra Cultural Balear

L'Assemblea General de socis del dia 17 de desembre va elegir la nova Junta Directiva de l'OCB.: Martí March, Ferran Gomila, Bartomeu Colom, Pere Albertí, Xesca Company, Joan Gelabert, Coloma Julià, Joan Melià, Maties Oliver i Climent Picornell i Antoni Mir com a nou president.

Plecs de Cultura Popular. Taula Rodona



Fotografies de Miquel Massutí.

La Revista MIRAMAR va organitzar una taula rodona amb motiu de la presentació del seu número dedicat a la caça. Hi participaren el doctor Sebastià Trias Mercant, Ferran Garrido Pastor director general d'Estructures Agràries i Medi Ambient del Govern Balear, Josep Antoni Serrano, Nadal Torres, Damià Amengual i Antònia Serrano; Toni Colom va actuar de moderador. Del so s'encarregà Rafael Estaràs.

A l'acte hi va assistir nombrós públic, el qual va participar activament en el col.loqui.

I Congrés d'Història de l'Antropologia Espanyola

L'Institut d'Antropologia de Barcelona, des de la seva Secció d'Història de l'Antropologia Espanyola, i la UNED, des del seu Centre Associat de les Balears, han volgut prendre l'efemèrides del Vè. Centenari (1992), com a punt de partida dels treballs d' Història de l'Antropologia Espanyola reunits entorn a l'*Anuari d'Història de l'Antropologia Espanyola*.

En aquest clima intel·lectual, se convoca el I Congrés d'Història d'Antropologia Espanyola (Palma de Mallorca, 27-28 i 29 d'abril de 1992), amb tres seccions:

- Antropologia Espanyola Vè. Centenari.
- Historiologia de l'Antropologia Espanyola.
- Les Antropologies Mediterrànies.

Aquest Congrés convida l'intercanvi personal i científic de tots aquells que treballen en l'àrea de l'Antropologia Espanyola.

Però, aquest Congrés vol ésser, també, un homenatge a l'antropòleg Arxiduc Lluís Salvador i a la seva gran obra *Die Balearen*, una de les obres claus de l'antropologia espanyola.

Presideix el Comitè d'Honor Maria Antònia Munar. La presidència del Comitè Organitzador correspon a Sebastià Trias Mercant, el qual farà la III ponència sota el títol: Les Antropologies Mediterrànies.

LLIBRES I REVISTES

Llibres

Títol: *LA PINACOTECA COLL I BARDOLET. Converses amb el pintor.*

Autor: Antoni M. Rigau i Rigau.

Edita: Caixa de Girona.

Col.lecció: El Nostre Patrimoni.

L'autor del llibre es va instal·lar a Valldemossa i quan nomenava Josep Coll i Bardolet, els valldemossins li obrien el cor; va conversar amb el pintor, hi va dinar, escoltaren música, passejaren... Coll i Bardolet és un bon conversador, amb una memòria envejable i una gran cultura. Antoni M. Rigau ha demanat i ha escoltat i, el que és més important, ha sabut copsar la personalitat del personatge en les anècdotes, en les vivències. I ho ha reflectit al llibre de manera molt amena.

El llibre conté, a més de les nombroses converses, fotografies i il·lustracions, el catàleg de les dues-centes obres que formen la pinacoteca Josep Coll i Bardolet a la Caixa de Girona de Campdevàrol. L'edició, que ha fet la Caixa de Girona, és de luxe, molt acurada; tant la portada exuberant de color, com els textos, les fotografies, les il·lustracions i les dues-centes reproduccions del catàleg són un plaer per als amants de l'art.

Títol: *Itineraris pel centre històric de Palma.*

Autor: Gaspar Valero i Martí.

Edita: Ajuntament de Palma.

Col.lecció: Palma ciutat educativa.

Aquest és un fragment de la Introducció que l'autor fa al llibre.

«Els *Itineraris pel centre històric de Palma* volen ser una proposta dinàmica que contribueixi a fomentar les possibilitats educatives que la ciutat pot oferir als nins i nines i a tots els seus ciutadans, per tal d'avançar en la idea d'aconseguir una escola arrelada en el medi i en el seu

entorn, així com de potenciar la descoberta de la ciutat».

L'obra omple un buit pel que fa a la possibilitat que Palma sigui coneguda -començant des d'abaix, els infants, per arribar als majors- i per tant més estimada pels que la viuen i pels que la visiten. Gaspar Valero, gran coneixedor de tot el que és cultura i història nostra, ha fet un estudi de cent-sis llocs del centre de Palma, detallant-ne la història, la situació, l'estil, l'arquitecte o el constructor, les hores de visita, el telèfon, i la descripció del edificis, els monuments, les façanes, els portals, etc.. Tot això ho ha dividit en cinc itineraris, amb un plànol indicatiu per a cada un.

Títol: *Història i manual per aprendre els balls mallorquins.*

Autor: Francesc Xavier Domènech i Ferrer.

Edita: Ajuntament de Palma.

Col.lecció: Quaderns d'adults i participació ciutadana.

El llibre és un estudi en profunditat dels balls populars de Mallorca, que ha fet l'autor després de llarga recerca per tota l'illa, entrevistant a molta gent, documentant-se i estudiant els diversos aspectes, ha vist, comparat i descrit els punts de les danses. És una tasca que calia fer per tal d'intentar de salvar l'autenticitat d'aquesta part del patrimoni nostrat.

Ens volem fer ressò de les pàgines que dedica a l'estudi del Parado de Valldemossa, el qual descriu amb la informació que va recollir a la vila principalment d'en Bernat i na Maria, la nostra ja mítica parella de balladors del Parado.

Títol: *LÍNIA DIRECTA amb la Campanya de Normalització Lingüística.*

Autor: Aina Moll.

Edita: Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears.

Línia Directa és un interessant recull del consultori sobre temes de llengua i normalització lingüística que hi havia l'any passat a les pàgines del *Diario de Mallorca* i *El Dia* 16 de Balears.

És un bon aplec de les preguntes dels

lectors i de les respostes d'Aina Moll i d'altres veus autoritzades: Joan Albert Villaverde -el qual, juntament amb Aina Moll duu el pes de la major part de les respostes-, Joan Vidal i Antoni Ignasi Alomar.

Creim que seria positiu que aquest fullet tingués una gran difusió, ja que les qüestions que plantegen els lectors també se les planteja sovint molta gent que no sap on acudir per tal d'aclarir-les.

Revistes

Títol: *El Mirall.*

Director: Climent Picornell.

Edita: Obra Cultural Balear.

EL MIRALL ha tret al carrer el seu número 50. L'autor de la portada, Jaume Falconer, hi ha dibuixat una formiga laboriosa, constant, callada, que va per feina... El mateix que l'equip de la revista. Fent un poc de balanç, el seu director diu: «*El Mirall* en aquests cinquanta números i durant els cinc anys que fa que surt, ha procurat afegir-se a aquesta voluntat d'acostar temes d'interès als seus lectors. En la seva curta etapa d'existència ha presentat més de trenta dossiers sobre temes monogràfics; ha format professionals que ara són a altres mitjans de comunicació; ha obert les seves pàgines a més de tres-cents col·laboradors; ha fet de bressol a quatre llibres;...»

Títol: *Pòrtula.*

Director: CONSELL DE REDACCIÓ

Edita: Informatiu Cultural de Marratxí

La revista *Pòrtula* ha complert deu anys. És una publicació en català, mensual, que tracta temes molt variats amb notícies del Pla de na Tesa, La Cabaneta, Es Figueral, Pòrtol i Es Pont d'Inca.

En el seu editorial veim que els preocupa l'entorn quan diu: «A nivell extern, de voltant i d'entorn, la cosa és diferent. Podeu girar planes, mirar les revistes dels darrers mesos i veureu que la situació de Marratxí no és envejable, degut, especialment, al desgavell urbanístic i als interessos creats que hi ha entorn a l'especulació.»

La veu dels nostres poetes i glosadors

Caló den Boira

Bellíssim Caló den Boira
 ple de pau i serenor,
 si pogués tenir a casa
 ton perfum i ton color.
 Tes aigües tan cristal.lines
 quan estan en el seu cau;
 al fons, la flora i fauna
 semblen mantells brodats
 amb bells colors variats.
 Enmig de les dues fosques
 si hi resta un poc de llum
 les cases i les barques
 les veurem reflectides
 dins la mar, en el profund.
 Les nits de lluna plena
 el Caló sembla ser d'or
 qui el mira s'embadalida.
 Que és de bell! I que és de bo!
 Quan al matí et despertes
 i sents un dolç glop-glop-glop
 pareix que les aigües diuen:
 Hala! venim a deixondir-vos.

Apol.lònia Perelló Bonet

Pere Gil i mestre Nofre

El glosador Pere Gil va publicar a l'*Ultima Hora* una glosa, que reproduïm per l'interès que té per a nosaltres, ja que hi cita Nofre Ginard, el qual era valedemossí pel seu casament amb Francisca Calafat Morey. Aquí va viure i aquí va morir fa un parell d'anys.

MARGES

S'ofici de margedor
 que també li deim marger
 no tothom el sabrà fer
 si no hi deixa sa suor.

Ses pedres han d'encaixar
 amb aixut, sense ciment,
 i ni sa pluja ni es vent
 les ha de poder esbucar.

Jo ho deia en NOFRE GINARD
 «Fer un marge ben fet és un art».

Al cor del Teatre Principal de la Ciutat de Mallorca

No neixen sense colors ni esquiterelles,
 veus d'àngels que captiven nostres cors,
 fills i filles d'Euterpe, són poncelles
 que trenen, amb frescor de notes belles,
 garlandes d'amistat i rams de flors.

Llurs sospirs acaronen les imatges
 que dansen dintre l'ànima joiosa
 si, qui escolta l'albada melindrosa,
 vol rebre les onades d'unes platges
 on l'arena és la calma més formosa.

Sou l'alba portadora de l'encís,
 amb aires que les goles acaronen;
 són lliures per l'encant d'un bell somrís,
 les notes que els compassos empresonen,
 puix ànimes traspassen sentiments
 i els cims de bella música coronen.

Les veus, que m'agomboles amatents,
 companyes són d'un hàbit de bellesa
 que tresca els pentagrames més plaents.

El seny nascut de tendre seviesa
 descobreix, als registres, l'amplitud
 de cordes que beuran de la riquesa.

Sabeu que l'harmonia i la virtut,
 arrelades als llavis riallers,
 són ombres de repòs i quietud.

Sabeu que, de la pau, en sou guerrers,
 doncs la Musa agermana divergències
 i romp llaços, del odís, presoners.

I, sense desmai, cercau noves vivències,
 tan sols l'amor serà vostra senyera
 que governi vaixells de consciències.

No hi veureu, sobre el mapa, cap frontera
 que fermi amb puny esquiu vostre missatge:
 qui, capaç d'aturar la primavera?

I les flors que clapeges pel brancatge
 de l'arbre que heu sembrat dintre dels cors
 regalaran tisoires a l'oreatge
 per tallar les espines d'altres plors.

Pere Bru Serrano i Darder
 Ciutat de Mallorca 1991

L'Ermita de Trinitat

Hem arribat a l'ermita, que envoltada d'alzines brunes és com una fita de pau, de repòs i d'amor.

Aquí no hi puja l'avalot de la ciutat, ni la remor de les barques, que semblant gavines aturades suren dintre la mar blava i quieta.

Passam el portal i un aire fresc ens saluda; els pedrissos i les rajoles de ceràmica centenària ens parlen d'oració, de penitència i de pobresa. Sant Pau amb el corb que li portava el pa, Sant Agustí amb el cor a la mà, diuen confiança en la Providència i amor a Déu. La imatge del fundador, l'alaroner Joan Mir de la Concepció, fa poc temps es posà a la paret amb motiu del tercer centenari de la seva mort. Està representat amb llargues barbes d'un gris rosenc i un rosari penjat al coll, les mans suposam gruixades i calloses les porta modestament dintre les mànigues de l'hàbit.

Sortim a la claror forta del sol de migdia i vora el portal de la capella trobam l'ermità Josep, que amb capell de palma i davantal recull granera en mà, les fulles i els dàtils ressecs que la vella palmera, vigia de l'ermita, va amollant. -Bon dia i bon any germà!- és la nostra escomesa. Ell alça el cap i ens somriu, té els ulls blaus i encara porta les segones dents que li sortiren; és vellet, però serva el candor i la pau al seu esguard, com un infant solcat de rues pels anys, si això fóra possible. És com una figura de rondalla o de la poesia d'Alcover al descriure "L'ermità que capta". Li deman quants d'anys fa que és ermità. -Seixanta-cinc-

contesta ell, com qui no diu res. Tota una vida de sacrifici, dematinades, pobresa, oració i feina del camp. Déu meu! Per aquestes ànimes crec que no caldrà judici, ho han donat tot al Senyor.

Com devia ésser l'ermita fa tants d'anys? Segur que els valldemossins arribaven en carretons i el trotar dels cavalls, dringant els cascavells de les colleres, era com a música de festa per als ermitans, avesats sols a la música del piular del ocells. Volants enmidonats i flairosos de les madones, senalletes amb els berenars senzills i gustosos, una coca amb pebres torrats i el pa amb oli amb les tàperes i olives, que dintre plats de terrissa oferien els ermitans. Era entenedidora la xícara de mel que regalaven als nuvis, desitjant que mai mancàs la dolçor dintre la seva llar.

Recolzada a la rònega paret del mirador, que guaita a la mar plena de lluentons i a la costa retallada de penyals que formen petites cales d'esmaragda, tanc els ulls, perquè tanta bellesa no cap dins ells i pens...

Pareix que un mantell de pau m'embolcalla i què estam de bé! Ara comprenc les paraules de Fra Lluís al parlar de "la descansada vida"...

La petita capella llueix de neta i dins ella sura una flaire de murta i pi, tot mesclat, de rustiquesa i de petit cel a la terra.

Pareix que ens trobam a un altre món, tan lluny de tot, com si cent anys ens separassin d'aquest matí d'estiu.

Maria Encarnació Coll

Matances a Ariany



Fotografia: Revista ARIANY.

En Pere Gil i n'Antònia Serrano foren convidats a matances a Ariany per tal que fessin unes gloses després del sopar. Des del matí amb l'arribada del matador fins el vespre, ben tard, que va acabar el ball de matances a càrrec de l'Escola de Música i Danses de Mallorca a les ordres de Bartomeu Ensenyat, Antena 3 TV va filmar aquestes matances per a un programa especial. Al sopar hi assistí entre d'altres personalitats la Consellera de Cultura del CIM, Pilar Ferrer.



LLEGIU
LA REVISTA
Miramar

ASSOCIACIÓ D'AMICS DE LA GLOSA



El darrer trimestre de l'any, l'Associació ha fet diferents activitats, que resenyan tot seguit.

- Dues vetllades de gloses de picat a la Casa Catalana de Mallorca i a la Fira de Llubí a càrrec de Joan Planissi i Jaume Joan.

- Quatre programes de ràdio ES BALANCI amb la participació de Pere Gil.

- Ha iniciat relacions amb aquestes institucions de fora Mallorca, a càrrec de Joan-Ferran Llorens:

Departament d'Estudis Catalans de la Universitat de Perpinyà (Catalunya del Nord).

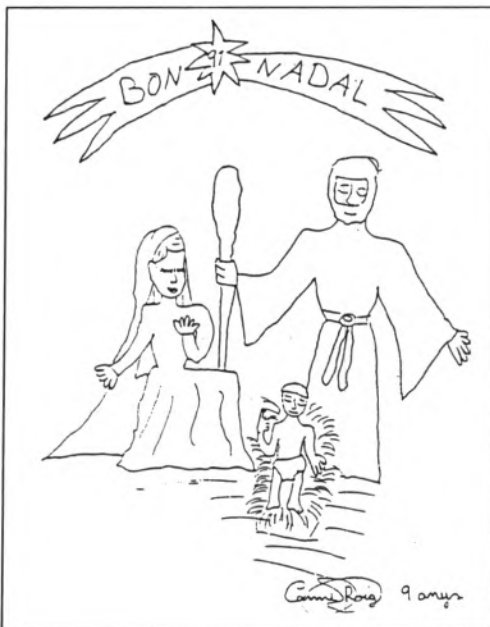
Centre Cultural Català de Perpinyà (Catalunya del Nord).

Centre de Documentació i d'Animació de la Cultura Catalana de Perpinyà (Catalunya del Nord).

Departament d'Estudis Hispànics de la Universitat de Sheffield (Anglaterra).

- També s'ha establert una excel·lent relació amb la Universitat de les Illes Balears, per estendre un lligam amb totes les càtedres de català de tot el món, amb l'objectiu de fer-los arribar documentació de la glosa que els permeti aprofundir en l'estudi d'aquesta manifestació cultural popular.

Hem rebut dues nadesles que ens han enviat dos Peres amb glosa i dibuix inclòs



Un Betlem dins cada cor

Sobre catifa molsosa,
cirerer del bon pastor:
d'un estel, la lluïssor
proclama la nit joiosa.

No clogui veu respallosa
recer per a aquest nadó
engendrat del Sant Amor
dins Mare tan venturosa.

Rebeu desig fraternal
de mà que porta franquesa:
Bones Festes de Nadal!

Pere Bru Serrano i Darder

S A G L O S A

*Ara plou i fa sol
sa gallina ha fet un ou
d'ell ha sortit s'AMY NOLL
perque a n'es vell ningú et vol.*



PLA D'IGUALTAT D'OPORTUNITATS PER A LA DONA

Hem rebut un dossier de l'estat d'execució del Pla d'igualtat d'oportunitats de la dona que la Comissió Interdepartamental de la Dona del Govern Balear va posar en marxa fa devers un any amb un pressupost de 1.100 milions de pessetes i que la Consellera de Cultura del Govern Balear, Maria Antònia Munar, va donar a conèixer en roda de premsa.

Amb motiu de la diada internacional de la dona, la Comissió Interdepartamental de la Dona ha organitzat entre els dies 8 i 11 de març la mostra sobre activitats realitzades per empreses, associacions i entitats de la dona.



CONSELL INSULAR DE MALLORCA

El 16 de desembre l'Associació de Premsa Forana fou convidada a una recepció nadalenca. El President del CIM, Joan Verger, i la Consellera de Cultura del CIM, Pilar Ferrer, se'ns varen adreçar i, a més de les bones festes, ens parlaren de la problemàtica actual pel que fa a la relació CIM-Premsa Forana. Després conversaren i brindaren amb els assistents.

Pilar Ferrer i Antònia Serrano brinden juntament amb dos companys campaners de la revista *Ressò*, Pere Ollers i Guillem Mas.

ANIVERSARI DE L'ESTATUT I PACTE AUTONÒMIC

Enguany, quan han passat nou anys de la promulgació de l'Estatut d'Autonomia de les nostres Illes, ens cal una celebració gens rutinària. El pacte autònom nacional sembla que haurà de marcar una important petjada en el camí de l'autogovern per a Balears encetat amb l'entreda en vigor de la Llei Orgànica que el 1983 ens atorgà i reconegué el dret a gaudir d'institucions pròpies de representació política.

Les reiterades peticions de millora de les dimensions competencials s'han concretat en l'esmentat pacte, els fruits del qual, però, encara no estan clarament perfilats. Per a nosaltres, els ciutadans que constituïm els pobles de les Illes, aquesta reivindicació es copsava com a reivindicació singularment sentida; ara ens han escoltat, tot i que hem de restar a l'espera de conèixer com es desenvoluparan les promeses que s'hi contenen, en el pacte. No es tractava només d'ampliar el «sostre» competencial per la raó cronològica d'haver esgotat el primer quinquenni de vigència de l'Estatut, sinó també, i sobretot, perquè formam una Comunitat Autònoma fonamentada en la suficient identitat com per esdevenir una comunitat històrica. Malgrat que no hi ha antecedents moderns i contemporanis d'institucions d'autogovern, ni etapes no frustrades d'autonomia política, res no desdiu que la personalitat històrica de les Balears participa en les condicions culturals, idiomàtiques i històriques que adjuquen a altres comunitats el reconeixement d'autonomia històrica.

S'ha dit amb prou arguments incontestables que no era adient que a Balears no poguéssim tenir la competència en Educació, tenint en compte que no hi ha cap altra comunitat amb llengua pròpia distinta

regional històrica», segons l'expressió literal que fa la Constitució al punt 1 de l'article 143 i que aplega les autonomies històriques. Per abastar això últim, tal volta ens caldria treballar per aconseguir el que ja s'anomena a la Mesa del pacte autòmic el reconeixement a la bilateralitat. El temps i la consciència autònoma que sapiguem demostrar seran els factors que ens atracaran a l'obtenció de la bilateralitat amb el Govern central per fer de la nostra una autonomia més forta, més gran, més pròpia.



Cristòfol Soler i Cladera
President del Parlament de les Illes Balears

de la castellana que no la gaudesqui. El pacte autòmic, però, finalment hi posarà remei a l'anomalia, sempre que estiguem convençuts que és una eina de desenvolupament i no un objectiu final. I el que hem de valorar com a cosa més important encara: mitjançant els acords, el llistat de matèries pactades recull una relació llarga de noves competències que jurídicament reforçaran l'edifici de l'autogovern que tots els ciutadans anam bastint d'ençà de la restauració del sistema democràtic. Ara bé, també pens que el pacte -i ho vull remarcar- no ha de ser una fita finalista, sinó una nova passa que permeti concebre noves esperances pel nostre futur autòmic. La clau, per tant, no és sols l'assoliment d'un pacte, sinó el seu posterior desenvolupament.

El novè aniversari de l'Estatut, per tant, ens permet motivadament afirmar que Balears és al llindar d'una etapa de major autonomia i desenvolupament del dret constitucional a l'autogovern. Potser només ens manca demostrar en el futur immediat que, a més a més, formam «entitat

LA CONSELLERIA D'AGRICULTURA I LA PREMSA FORANA

El darrer dia de gener la Premsa Forana fou convidada al celler Sa Travessa per la Conselleria d'Agricultura del Govern Balear. Presidien la taula el Conseller Pere J. Morey i els seus directors generals Ferren Garrido, Jaume Darder, Miquel Massutí i Domingo Antoni Ferrari i el president de l'Associació de la Premsa Forana, Carles Costa.

En haver acabat el sopar prengué la paraula Pere J. Morey, el qual va parlar de molts de temes diversos i va exposar la situació en què es troba el pagès a les Illes. Va dir que s'ha de mentalitzar que els temps han canviat, per tant, s'ha de posar al dia i s'ha de proposar fer-se empresari petit i mitjà. A més, pot obtenir ingressos complementaris realitzant activitats alternatives com l'agroturisme, l'artesanía rural..

Sortiren a rotlle moltes preguntes sobre els escorxadors, el Mercat Comú, la pesca, el medi ambient, els projectes de la Conselleria, etc.

Entrevista

Francesc Boscana Ripoll

La primera cosa que vaig pensar a l'hora d'entrevistar en "Paco" era per on em sortiria quan respongués les preguntes que li havia de fer, ja que sempre va de broma i gatzara. Jo el definiria com a amic dels seus amics i principalment, com he dit abans, alegre; és rar el dia que el vegeu seriós. És futbolista, president de l'AJV, actor de teatre... És persona senzilla i apreciada.

Data de naixement: 21 de març de 1970.

Edat: 22 anys.

Estat civil: fadrí.

P- Quant de temps fa que jugues a futbol?

R- Vaig començar a jugar aquí, al poble, amb els Infantils, quan els entrenadors eren Montse i Joan "Es Sabater"; després vaig jugar una temporada a futbito amb Nadal; llavors una temporada i mitja amb l'Esporles i a la temporada 1988-89 vaig fitxar pel Valldemossa At..

-Amb què associes els mots següents:-

P- Equip contrari?

R- Montaura.

P- Millor entrenador que has tingut?

R- Tomàs Sampol de l'Esporles.

P- Una mania en el camp?

R- A la primera part sortir amb la camiseta fora dels calçons i si perdem, me la pos dedins.

P- Porteria?

R- Pedro Bibiloni.

P- Gol?

R- Un fet al Montaura, de falta directa.

P- Plantilla?

R- Companyonia.

P- Banquet?

R- Paciència.

P- Llessió?

R- Guix.

P- Directiva?

R- Organització.

P- Entrenador?

R- Ha de tenir molta paciència per

R- Vicenç Colom Colom, "Capi".

P- Què creus que li falta a la plantilla?

R- Córrer menys i més tècnica amb el baló.

P- Què creus que li sobra a la plantilla?

R- Discrepàncies.

P- Millor record de la teva infància?

R- Els jocs que feia a la sortida d'escola amb Maimó i Clepin.

P- Pitjor record de la teva infància?

R- Una lesió que em vaig fer al dit.

P- Oblides i perdones?

R- Perdon i a vegades no oblit.

P- Saps cuinar?

R- "Bocatas".

P- Dona ideal?

R- La que sigui sincera.

P- Programa de TV?

R- "Chicas de hoy en dia".

P- Animal?

R- Ca.

P- Afecció?

R- Escriure lletres de cançons.

P- Menjar preferit?

R- Bistec arrebossat.

P- Beguda?

R- J.B. amb Coca-Cola.

P- "Salud, dinero y Amor?"

R- "Amor, salud i dinero".

P- Es lliga més jugant a futbol?

R- Si fos mixte, sí, actualment, no.

P- Millor amic?

R- Tots els que tinc per igual i segons les circumstàncies uns més que els altres.

P- Repetiries?

R- Tornar a començar a jugar a futbito.

P- No repetiries?

R- Començar una història que no vaig acabar.



seure al banquet.

P- Afecció?

R- "Javierón".

P- Arbitre?

R- Negre.

P- Millor record com a jugador?

R- L'ascens a Segona Regional.

P- Pitjor record com a jugador?

R- Una vegada que Nadal em va fer seure al banquet per culpa de Gori.

P- Quin ambient hi ha al poble vers l'equip?

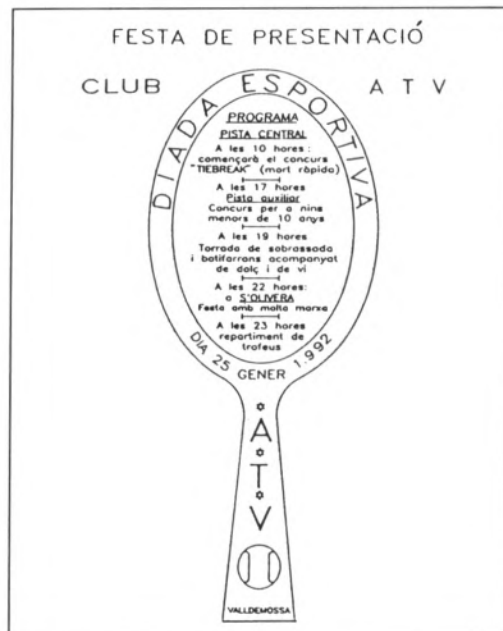
R- Eufòria.

P- Capità?

Tomeu Torres

TENNIS

L'Associació de Tennistes de Valldemossa, ATV va fer la seva presentació oficial com a club el dia 23 de gener de 1992, per aquest motiu organitzà una diada, en la qual no mancà res. A més de competicions esportives, hi va haver una torrada, una festa a la seu del club -S'Olivera- i lliurament de clauers commemoratius per a tots els socis del club.



Activitats

Per tal de donar més expansió a aquest esport, l'ATV, pensa crear una escola de tennis per a infants, sempre que el Consell Insular els concedeixi la subvenció que tenen sol·licitada. En aquests moments, el club compta amb setanta socis numeraris i cinquanta socis infantils.

Competicions

L'ATV projecta organitzar cada any, a més de la diada esportiva d'aniversari i el rànking permanent, quatre competicions: la de Pasqua, per equips; la de la Beata, individual; la de Sant Bartomeu, de dobles, i el torneig social de Nadal.



Fotografies de Gaspar Mas.

Lluís Oliver Barceló

PUIG DE NA FÀTIMA, 1992

El darrer diumenge de febrer, com quasi bé ja és costum, l'Obra Cultural Balear a Valldemossa va organitzar una passejada al puig de na Fàtima per tal de contemplar des de la cuculla tota la bellesa dels ametllers en flor.

A aquest efecte, com ens ho havíem proposat, sortírem amb cotxes des de l'aparcament del Cós a les 10.30 h. La idea era deixar-los al camí que duu a Pastoritx just abans de la barrera d'accés a aquesta finca, ja que allà comença el camí més fàcil per arribar al puig.

Però la nostra sorpresa va ésser que just havíem aparcat els vehicles a la vorera del camí perquè no molestassin si hi havia de passar qualcú, ens va comparèixer un tot terreny amb un senyor amb accent anglès d'EEUU, que ens va demanar quines eren les nostres intencions i quan ho

va saber ens convidà a desistir-ne. Així és com sabérem que aquest senyor -el propietari de Son Verí- ha adquirit la falda del puig de Na Fàtima.

Després d'uns llargs minuts de negociacions i d'intentar fer-li veure que les nostres intencions eren bones i que a migdia ja hauríem fuit cap a la vila -aquell home estava escarmentat del comportament d'altres excursionistes (focs, llaunes, papers...), a la fi consentí i ens deixà passar. Des d'aquí volem agrair-li per una banda que ens deixàs passar per dins casa-seva i per l'altra el que, malgrat els dubtes inicials, ara hagi canviat d'opinió vers el nostre grup.

Tot i haver perdut una bona estona, el temps ens va bastar per pujar tira, tira, sense fatiga... On divisàvem alguna bona panoràmica de la vila, una aturadeta, i més amunt,

una alenada fonda, i ... Ja hi som!

Des d'allà dalt tenim la sensació de domini absolut dels voltants, miris cap on miris, res no destorba la visió. Pots fer una volta sencera i veus els paisatges més diversos: el pla, la muntanya, els penyalars, els comellars, el poble, Ciutat... I llàstima, també la temible calitja que embolcalla les llunyanies. L'ametllerar florit és una catifa blanca que omple el pla.

Després de berenar firmàrem el llibre del grup excursionista que, a més, hi havia deixat un petit betlem. Quan trobàrem que en teníem prou, desfèrem el camí i, xano-xano, a dinar cap a la vila i fins l'any que ve, si Déu ho vol.

Jaume Vila



NO ET
MOSSEGUIS
LA
LLENGUA
**PARLA
CATALÀ**

NO ET
MOSSEGUIS
LA
LLENGUA
**PARLA
VALLDEMOSSÍ**



L'EXCURSIONISME I LA SEVA PROBLEMÀTICA.

És ben evident que cada dia es fa més problemàtica per al vertader muntanyenc la pràctica de l'excursionisme.

D'una banda, els brètols, amb una inqualificable desconsideració envers tot el que se'ls posa per davant, donen una imatge totalment equivocada de l'excursionisme de muntanya, provocant l'aparició de rètols prohibint-ho tot i arribant en molts casos a l'amenaça de la ferotge presència de cans ensinistrats.

De l'altra, uns propietaris, especialment els estrangers, sense encomanar-se a Déu ni a Santa Maria i posant-se per capell les nostres lleis i els nostres costums, van creant petits gibraltars, tancant i fent-se seus antics camins públics. És ben hora que les nostres autoritats prenguin consciència d'aquesta situació, hi posin ordre i evitin que aqueixa gent, com a aus depredadores, facin seu el nostre patrimoni. Perquè si seguim com ara,

no serà gens estrany que d'aquí a poc temps siguem forasters dins ca nostra. I si no, ja en parlarem.

És comprensible la reserva dels propietaris respecte de l'excursionisme perquè són moltes les malifetes que han hagut de suportar dels brètols. I, el que és pitjor, que als propietaris els costi distingir entre un muntanyenc i un brètol. Si el distingissin, s'estalviarien molts

problemes. El muntanyenc és correcte i considerat amb tot i estima la Naturalesa i té ben clar el respecte que es mereixen les terres per on passa, siguin privades o de l'Estat. Per principi demana permís i sovint la resposta que rep és un NO com una casa. Mentre, els furtius i els brètols entren i surten com i quan volen.

Crec que seria bo que per anar d'excursió fos necessari estar federat i disposar de la corresponent llicència. El fet d'haver-se d'identificar i responsabilitzar-se de la seva conducta, alliberaria els propietaris del justificat recel a permetre el pas i fins i tot se'ls podria demanar més comprensió i tolerància.

Tots tenim una mica de dret a gaudir de la bellesa que tan generosament va escampar Déu per la nostra Illa.

Benigne Palos



L'Obra Cultural Balear a Valldemossa convida a les associacions valldemossines i tot el poble de Valldemossa a participar el Diumenge de l'Àngel al Pancaritat a l'Ermita.

RECEPTES

És temps de panades i crespells, per això us oferim la recepta de les panades dolces. Són molt suculentos i a casa nostra d'aquestes sols en feim per Pasqua.

Panades dolces

Ingredients per a la pasta:

- 1 quilo de farina
- 6 vermells d'ou
- 200 grams de saïm
- 200 grams de sucre
- Mig tassó d'oli
- Mig tassó de suc de taronja
- 1 copeta d'anissat

Preparació:

Mesclau tots els ingredients fins a formar una pasta ben manejable. Moldejau les panades, farciu-les, tapau-les i posau-les al forn, damunt una llauna untada d'oli, fins que siguin cuites.

Ingredients per al farcit:

- Carn de xot sense os a bocinets
- Ventresca
- Sobrassada
- Sal, pebre bo, canyella i suc de llimona

Preparació:

Adobau la carn amb la sal, les espícies i el suc de llimona. Posau-la dins la panada i a damunt la carn un poc de ventresca i un poc de sobrassada.

Crespells

Ingredients:

- 1 quilo de farina
- 400 grams de saïm
- 400 grams de sucre
- 2 vermells d'ou
- 1 tasetta d'aigua
- 1 tasetta d'oli
- 2 taronges rallades
- 2 llimones rallades

Preparació:

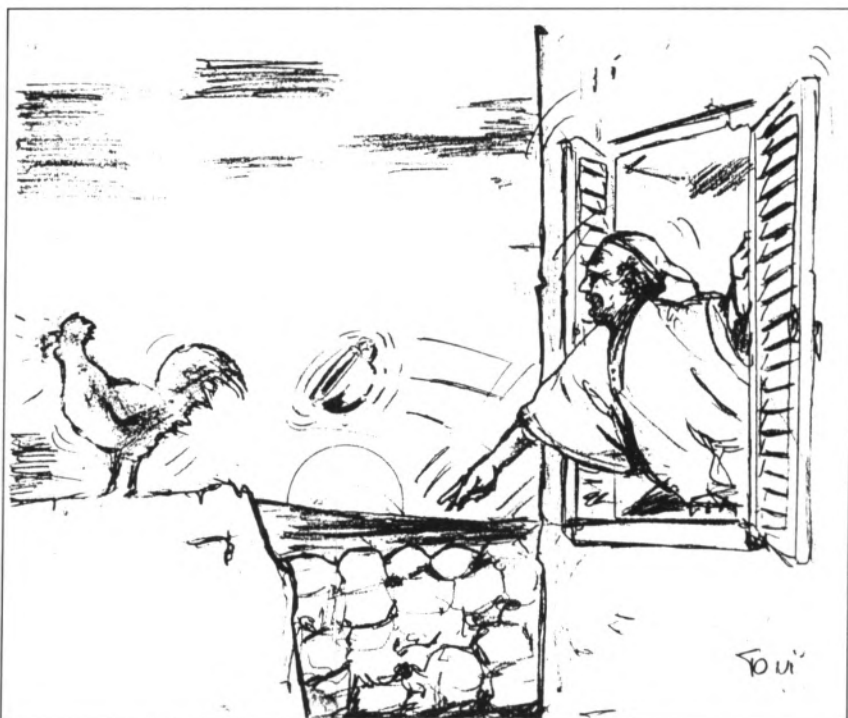
Mesclau bé els ingredients i pastaus-los fins que quedi una pasta manejadissa. Posau farina damunt una taula i amb l'ajut de l'aprimador feis làmines de mig dit de gruixa. Amb motlles podeu fer estrelles i figures diferents. Posau-ho damunt una llauna untada d'oli i enfornau-ho una estona curta. Si voleu, en esser cuits, els podeu ensucrar.



Dibuix de Concepció Bauçà de Mirabó.

Com els nostres padrins entretienien els seus néts

A una tia del meu espòs, n'Elionor Riera, de Mancor de la Vall, que enguany complirà 92 anys, el seu enamorat, en Jordi, quan la va demanar per casar ho va fer amb una codolada. La meva sogra, Francesca Riera, també me la va dir el dia que va demanar la meva mà. Em va agradar molt i la vaig aprendre. Passats més de vint-i-cinc anys, en ple cor de la Barbagia a l'illa de Sardenya en vaig saber la continuació. Allà vaig tenir la sort de conèixer a Toni Colom i Maria Antònia Nicolau. Parlàrem de gloses i ella me'n va dir un grapat. Quan va començar aquesta codolada jo la vaig continuar, però, sols fins quan diu: "per no està totsol." Doncs bé, na Maria Antònia en sabia un bon tros més. La us oferesc completa per si la voleu emprar quan sigui l'ocasió.



Dibuix de Toni Gilabert.

Per sa polla venc,
si la'm voleu dar,
un gallet que tenc
comença a cantar.
Canta tot lo dia
com un rossinyol,
cerca companyia
per no està totsol.
Fum, fum, xemenea,
trobarem un capellà
mos darà peix i pa

i un borrarxello de vi
per passar bon camí.
Passen bous, passen vaques
i gallines amb sabates
i gallons amb perfallons.
Sa nineta ha fet torròn
i es vicari els ha tastats
els ha trobat un poc fats
i els ha torrat dins es forn.
Un, dos, tres,
tanca i obri i deixa empès.



C/ Arxiduc Lluís Salvador, 23
Telèfon 61 25 84
VALLDEMOSSA

Cafeteria Bar LA CARTUJA



Pça. Ramon Llull, 1
Tel. 61 22 40
VALLDEMOSSA

Bar Restaurante

CA'N COSTA



Teléfono 61 22 63

07170 Valldemossa - Mallorca

NOVA
COL·LECCIÓ
PRIMAVERA - ESTIU

NACRE

Moda

C/ DE LA ROSA, 25
VALLDEMOSSA



LA SEVA AGÈNCIA DE VIATGES AL POLÍGON DE SON CASTELLÓ

Gremi de Fusters, 11
Tel. 29 34 00 (8 línies)
Télex: 69120
Fax: 75 81 31

Sucursals a: Eivissa, Costa del Sol, Cala d'Or, Cala Ratjada.